

Lažni prijatelji u učenju i poučavanju ukrajinskog jezika

Rašić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:480904>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

ANA RAŠIĆ

Lažni prijatelji u učenju i poučavanju ukrajinskog jezika

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Tetyana Fuderer

Komentor: dr. sc. Marina Jajić Novogradec, poslijedoktorandica

Zagreb, 2022.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EAST SLAVIC LANGUAGES AND LITERATURES
CHAIR OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

ANA RAŠIĆ

False friends in learning and teaching Ukrainian

Master's thesis

Supervisor: Professor Tetyana Fuderer, PhD

Co-supervisor: Postdoctoral researcher Marina Jajić Novogradeć, PhD

Zagreb, 2022

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Lažni prijatelji u učenju i poučavanju ukrajinskog jezika* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice prof. dr. sc. Tetyana Fuderer i komentorice dr. sc. Marina Jajić Novogradec, poslijedoktorandica

Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studentice

Ana Rašić

Rašić Ana

Zagreb, 25. veljače 2022.

Sadržaj	
UVOD	2
1 UKRAJINSKO-HRVATSKI LAŽNI PRIJATELJI	4
1.1 Terminološko određenje lažnih prijatelja	4
1.2 Tipologija lažnih prijatelja	7
1.3 Uzroci pojave lažnih prijatelja između ukrajinskog i hrvatskog jezika	8
1.4 Osobitosti ovladavanja ukrajinskim jezikom	10
2 UČENJE I POUČAVANJE LAŽNIH PRIJATELJA	13
2.1 Proces učenja i usvajanja stranog jezika	13
2.2 Lažni prijatelji u učenju stranoga jezika	17
2.3 Poteškoće u ovladavanju lažnim prijateljima u ukrajinskom jeziku	21
2.4 Pristupi učenju i poučavanju lažnih prijatelja u nastavi ukrajinskoga jezika	22
3 ISTRAŽIVANJE LAŽNIH PRIJATELJA U UČENJU I POUČAVANJU UKRAJINSKOG JEZIKA	25
3.1 Cilj istraživanja	25
3.2 Istraživačka pitanja i hipoteze	25
3.3 Metodologija istraživanja	26
3.3.1 Ispitanici	26
3.3.2 Metoda istraživanja	26
4 REZULTATI	28
4.1 Rezultati anketnog upitnika	28
4.2 Rezultati ispitivanja lažnih prijatelja	30
ZAKLJUČAK	36
PRILOZI	38
Prilog 1. Test	38
Prilog 2. Anketni upitnik	41
Prilog 3. Mali glosar ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja	44
POPIS LITERATURE I IZVORA	50
SAŽETAK	54
АНОТАЦІЯ	55
SUMMARY	56
ŽIVOTOPIS	57

UVOD

Tema ovog rada su lažni prijatelji, riječi istog ili sličnog izraza, a različitog značenja u dva ili više jezika. Problematika lažnih prijatelja je istraživana u suvremenoj lingvistici. Neovisno o tome kojim drugim jezikom osoba pokušava ovladati, materinski jezik će uvelike utjecati na taj proces. Vrlo često materinski jezik dovodi do pogrešaka i zbunjuje osobu koja pokušava ovladati leksikom drugog jezika. Osim toga, nepoznavanje lažnih prijatelja može se uočiti i kod osoba koje su dostigle visoku razinu komunikacijske kompetencije u stranom jeziku, odnosno kod osoba koje su ovladale gramatičkim i leksičkim sistemom jezika. Upravo zbog toga u okviru diplomskog rada provedeno je kratko istraživanje kako bi se saznalo kakvo je poznavanje lažnih prijatelja kod studenata ukrajinstike te koliko ono ovisi o njihovoj općoj uspješnosti u učenju ukrajinskog jezika.

Potaknuti vlastitim iskustvom u učenju i usvajanju ukrajinskog jezika odlučili smo istražiti prepoznavanje lažnih prijatelja kod studenata ukrajinstike. Budući da je autorici rada materinski jezik hrvatski, u ovladavanju ukrajinskim hrvatski je imao tada olakšavajući učinak. Međutim, sličnost hrvatskog i ukrajinskog jezika nije imala samo olakšavajući učinak, već i otežavajući, stoga se često pojavljivao i negativni utjecaj hrvatskog jezika na ovladavanje ukrajinskim. Negativni utjecaj materinskog jezika na strani često je očit u području leksika, osobito lažnih prijatelja, na koje ćemo se stoga usredotočiti u ovome radu.

U prvom poglavlju razmotrit ćemo problematiku *lažnih prijatelja* (terminološko određenje, upotreba brojnih naziva koji se koriste za imenovanje lažnih prijatelja, pitanje međujezične homonimije). Prikazat ćemo neke od klasifikacija lažnih prijatelja i opisati razloge nastanka lažnih prijatelja. Kratko ćemo se osvrnuti i na osobitosti ovladavanja ukrajinskim jezikom.

U drugom ćemo poglavlju objasniti razliku između učenja, usvajanja i ovladavanja te ćemo objasniti pojmove *materinski jezik*, odnosno *prvi jezik* i *strani jezik*, tj. *drugi jezik*. Objasnit ćemo ulogu lažnih prijatelja prilikom učenja leksika te ih prikazati kroz pristupe primijenjenolingvističkih istraživanja, kontrastivnu analizu i analizu pogrešaka. Nakon toga, osvrnut ćemo se na neke poteškoće koje se pojavljuju prilikom ovladavanja lažnim prijateljima u ukrajinskom jeziku te koji su najbolji pristupi i metode (gramatičko-prijevodna,

svjesno usporediva, audiolingvalna, audiovizualna metoda itd.) za njihovo učenje i poučavanje.

Treće poglavlje počinje s opisom cilja istraživanja, navode se istraživačka pitanja i hipoteze. Objasniti ćemo način na koji smo proveli istraživanje i navesti pitanja koja je sadržavao anketni upitnik, te zašto su ona relevantna za naše istraživanje. Metodologiju istraživanja čine ispitanici i metode korištene u istraživanju. Objasnjava se test koji smo rabili kao osnovnu istraživačku metodu u ispitivanju lažnih prijatelja kod studenata.

Rezultate našeg istraživanja prikazat ćemo u četvrtom poglavlju. Analizirat ćemo podatke i raspraviti koliko su uspješno studenti preveli lažne prijatelje s ukrajinskog jezika na hrvatski i predstavlja li srodnost ukrajinskog i hrvatskog jezika problem ili olakšava studentima učenje ukrajinskog jezika. Analizu prijevoda potkrijepit ćemo podacima iz anketnog upitnika i podacima iz upitnika o međujezičnoj svjesnosti studenata.

U Zaključku diplomskog rada iznijet ćemo prednosti i nedostatke provedenog istraživanja te istaknuti teorijske i praktične implikacije istraživanja. Osvrnut ćemo se na znanje studenata i njihovu svjesnost o srodnosti hrvatskog i ukrajinskog jezika

Prilog radu je mali glosar ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja koji sadržava dvadeset i tri para, uključenih u ispitivanje. Lažne prijatelje smo odabrali na temelju njihove veće ili manje učestalosti (Prilog 3).

1 UKRAJINSKO-HRVATSKI LAŽNI PRIJATELJI

U ovom poglavlju ponajprije ćemo definirati pojavu *lažnih prijatelja*, a zatim ćemo predstaviti neke klasifikacije lažnih prijatelja te opisati uzroke nastanka ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja. Također ćemo se osvrnuti na osobitosti ovladavanja ukrajinskim jezikom.

1.1 Terminološko određenje lažnih prijatelja

Lažni prijatelji (franc. *faux amis*, eng. *false friends*, ukr. *фальшиві друзі перекладача*) određuju se kao „parovi leksema iz dvaju jezika, oblikom jednaki ili slični, a značenjski različiti“ (Lewis, 2016: 1).

Mario Brdar navodi kako „problematika lažnih prijatelja najčešće je bila predmetom praktično orijentiranih radova, uglavnom taksonomsko-leksikografskog i didaktičkog karaktera. Proučavala se uglavnom iz perspektive teorije i prakse prevođenja te u okviru kontrastivnih leksičkih analiza odnosno analize grešaka na leksičkom nivou“ (Brdar, 1992: 219). Pojava lažnih prijatelja može se objasniti kao odnos pojedinih elemenata koji su u određenoj mjeri slični, oni se ogledaju na semantičkoj, fonološkoj i drugim razinama. Govornik tu djelomičnu sličnost generalizira pogrešno kao jednakost na svim razinama, također pokušava riječi sličnog oblika i djelomične semantičke podudarnosti u potpunosti uskladiti i prenijeti značenje riječi s jednog jezika na drugi (Brdar, 1992: 219).

Galyna Čuba (2015: 91) u kontekstu problematike lažnih prijatelja ističe kako lažni prijatelji, odnosno međujezični homonimi, uvelike otežavaju međukulturalnu komunikaciju te često uzrokuju pogreške u leksikografskoj praksi i netočnosti u prijevodu.

U svjetskom i europskom jezikoslovlju lažnim prijateljima posvećeni su brojni radovi, a za imenovanje lažnih prijatelja u jezikoslovnoj literaturi postoji veliki broj naziva. Iza prvog po frekventnosti naziva *lažni prijatelji*, slijedi termin *međujezična homonimija*.

Naziv *međujezična homonimija* najprošireniji je u slavenskim jezicima. U istočnoslavenskom jezikoslovlju nalazimo ga u radovima Aleksandra Reformatskog, Valerija Mokienka, Pavla Šube, Ivana Rovda, N. Zaslavs'ke, Stepana Grabčikova, Viktora Koptilova, Myhajla Kočergana i dr. (Kicyla, 2000: 161). U hrvatskom jezikoslovlju termin rabe Milenko Popović i Rajisa Trostinska koji u jednom od prvih u hrvatskom jezikoslovlju radova posvećenih temi

hrvatsko-ruske međujezične homonimije iz 1988. godine govore o međujezičnoj homonimiji u srodnim jezicima (Lewis, 2016: 28).

Češki jezikoslovac Josef Vlček smatra kako međujezična homonimija obuhvaća leksičku skupinu riječi koje su rezultat složenog puta razvoja kako oblika tako i sadržaja; zbog dinamičnog razvoja riječi koje su nekad imale zajedničko značenje, doživjele su promjene koje su dovele do pojave međujezične homonimije (1962 u: Kicyla, 2000: 165).

Lidija Kicyla (2000: 161) ističe pristup koji olakšava shvaćanje međujezične homonimije srodnih jezika. To je sinkronijska komparativna analiza leksičkih sustava srodnih jezika koja omogućava određivanje stupnja bliskosti jezika, čime fenomen međujezične homonimije dolazi do izražaja kao posljedica bliskosti oblika i sadržaja riječi u višejezičnom prostoru. Međujezičnu homonimiju u slavenskim jezicima uzrokuje niz čimbenika: razlika u razvoju fonetskih i morfoloških sustava, tvorbe riječi, kao i semantičke i stilističke promjene (Kicyla, 2000: 165). Upravo to vrijedi i za riječi hrvatskog i ukrajinskog jezika.

Hrvatski i ukrajinski jezik su srodni, zbog čega je ukrajinsko-hrvatska odnosno hrvatsko-ukrajinska međujezična homonimija obavezna pojava. M. Popović i R. Trostinska (2009: 108–109) ističu kako međujezična homonimija ukrajinskog i hrvatskog jezika može biti posljedica a) nekadašnje polisemije, b) drugačijih fonetskih (i morfofonemskih) zakonitosti uslijed razvoja i udaljavanja srodnih jezika, c) homonimnosti nastavaka (npr., ukr. gen. jedn. *краю*, dat. jedn. *краєви* (i *краю*) i hrv. dat./lok. jedn. *kraju* / (*o*) *kraju*, nom. množ. *krajevi*) ili d) „posve slučajna“. Kao primjere međujezične homonimije zasnovane na različitim fonetskim zakonitostima koje nastaju tijekom vremena, autori navode ukrajinske riječi u kojima na mjestu bivšeg [o] u zatvorenom slogu stoji [i]: ukr. *бiк* = hrv. *bok*, hrv. *bik* = ukr. *бук*, ukr. *дiм* = hrv. *dom*, hrv. *dim* = ukr. *дум*, ukr. *стiл* = hrv. *stol*, hrv. *stil* = ukr. *стiль* (Popović i Trostinska, 2009: 108). Međujezičnu homonimiju koja se temelji na međujezičnoj polisemiji M. Popović i R. Trostinska (2009: 107) pojašnjavaju na sljedeći način: „(...) ako zanemarimo nejednakost ostvaraja – modelski – istih (ili približno istih) fonema, ako nejednake, ali slične, uvijek analogne foneme (npr. /y/ i /γ/) naučimo “čuti” kao “takve” svoje (kao /i/ i /g/), ako postfiks -ся/-сь primamo kao analog morfemu satelitu *se*, ako zanemarimo i različito mjesto naglaska (koje govornika hrvatskoga jezika “ne zbunjuje”, ne kvari mu “jasno prepoznavanje riječi” ukrajinskog jezika), onda moramo uočiti međujezičnu homonimiju koja se zasniva na međujezičnoj polisemiji srodnih jezika“. Među

primjere međujezične homonimije zasnovane na međujezičnoj polisemiji lingvisti uvrštavaju ukr. *година* = hrv. *sat, vrijeme, razdoblje*, hrv. *godina* = ukr. *рік*, ukr. *жито* = hrv. *raž, hrv. žito* = ukr. *хліб*, ukr. *дружина* = hrv. *supruga, žena*, hrv. *družina* = ukr. *театральна трупа, товариство* (Popović i Trostinska, 1989: 76; 2009: 107). Kada je riječ o srodnim jezicima, M. Popović i R. Trostinska (2009: 109) smatraju opravdanom upotrebu pojma *međujezična homonimija* jer je međujezična homonimija, premda i ima dodatna obilježja u odnosu na homonimiju unutar jednog jezika, također homonimija, a upravo pridjev *međujezična* u nazivu upozorava na njena dodatna obilježja. Naziv *lažni prijatelji* spomenuti jezikoslovci smatraju impresionističkim, sintagmom-slikom, opisom dojma, što ga čini neprikladnim da bude termin.

Prema mišljenju Kristiana Lewisa (2016: 26), pojam *međujezična homonimija* ne opisuje valjano pojavu lažnih prijatelja jer se o homonimiji može govoriti u slučaju kada „dvije ili više riječi različita značenja i podrijetla imaju isti zvuk ili grafiju“ (Simeon, 1969: 487). M. Popović i R. Trostinska (2009: 97) određuju homonimiju kao „podudaranje na planu i izrazu dviju (ili više) riječi različitih na planu sadržaja“, dok Marko Samardžija (1998: 24) podrazumijeva pod homonimijom izjednačavanje dva leksema s različitim značenjem. Branka Tafra (1986 u: Lewis, 2016: 26) smatra da riječi mogu biti homonimi ako zadovoljavaju tri uvjeta: pripadaju istom idiomu, istoj vrsti riječi i istom vremenskom presjeku. Ako barem jedan od prethodno navedenih kriterija nije zadovoljen, ne može se govoriti o homonimnim riječima, a ako se ti uvjeti zadovolje, radi se o jednom jeziku. Zato K. Lewis smatra „(...) da je supostavljanje jezika sustava A i B s obzirom na homonime između jezika A i B metodološka i metajezična pogreška“ (Lewis, 2016: 26).

U ukrajinskom jeziku za pojavu lažnih prijatelja koriste se nazivi *фальшиві друзі перекладача, хибні лексичні паралелі, хибні друзі перекладача, зовні схожі термінологічні одиниці різних мов, міжмовні омоніми* i dr. Neonilla Barakatova (2016: 41) navodi još nekoliko naziva: *фальшиві міжмовні подібності, фальшиві споріднені слова, міжмовні аналогії, паралексія*. U hrvatskom jezikoslovlju pojava lažnih prijatelja, odnosno međujezične homonimije, ima nazive *lažni parovi, nepravni prijatelji, lažna braća, međujezični homonimi, paronimi, lažne srodnice, nepravne srodnice* (Lewis, 2016: 24).

U našem radu koristit ćemo naziv *lažni prijatelji*.

1.2 Tipologija lažnih prijatelja

Kao što u jezikoslovlju postoje različiti pristupi imenovanju lingvističke pojave lažnih prijatelja i njenoj definiciji, tako ne postoji jedinstven pristup tipologiji¹ lažnih prijatelja. Jednu od prvih tipologija lažnih prijatelja u hrvatskom jezikoslovlju razradio je Vladimir Ivir u radu iz 1968. godine na materijalu srpsko-hrvatsko-engleskih lažnih parova. Tako V. Ivir (1968: 150) predstavlja tipove lažnih prijatelja na semantičkoj i morfološkoj razini. Na semantičkoj razini autor izdvaja:

- a) parove koji imaju isto značenje, ali se upotrebljavaju različito s obzirom na kolokacije;
- b) parove koji se djelomično preklapaju (opseg značenja u J1 je uži no u J2);
- c) parove koji se djelomično preklapaju (opseg značenja u J1 je širi no u J2);
- d) parove bez preklapanja značenja;
- e) parove čija su značenja istovremeno i šira i uža u J1 u odnosu na J2 i obrnuto.

A na morfološkoj razini razlikuje:

- a) riječi koje pripadaju J1 i ne pripadaju J2, ali bi mu potencijalno mogle pripadati;
- b) parove, čiji tvorbeni prefiksi i sufiksi u J1 i J2 nisu isti;
- c) parove, čiji tvorbeni prefiksi i sufiksi u J1 postoje, a u J2 su zamijenjeni nultim sufiksom;
- d) parove u kojima su izostali tvorbeni prefiksi i sufiksi u J1, ali postoje u J2.

Postoje brojni drugi autori koji klasificiraju lažne prijatelje na drugačiji način. Dimitrije Buntić (1988 u: Lewis, 2016: 34–35) na engleskim, francuskim i srpskohrvatskim primjerima lažnih prijatelja govori o morfološkim, morfološko-semantičkim i parcijalnim semantičkim lažnim prijateljima. M. Popović i R. Trostinska (2009: 97) razlikuju međujezičnu homonimiju među 1) nesrodnim jezicima koji nisu u kontaktu, 2) nesrodnim jezicima u kontaktu i 3) srodnim jezicima. Diane Nicholls (2002), na primjer, dijeli lažne prijatelje na *potpune*, čija je sličnost potpuno slučajna, i *nepouzdana*, koji su povezani lingvističkim podrijetlom. Među nepouzdana lažne prijatelje D. Nicholls svrstava i posuđenice s različitim stupnjem preuzimanja značenja.

Alenka Benedik (2004 u: Lewis, 2008: 179) dijeli lažne prijatelje na četiri skupine: „1. Semantički lažni prijatelji – podijeljeni među sobom na potpune i djelomične, pri čemu potpuni nemaju ni jedno zajedničko značenje, a djelomični samo jedno, 2. Morfološki lažni

¹ Detaljno problem tipologije lažnih prijatelja rasvjetljava K. Lewis (2016: 33–52) u monografiji *Lažni prijatelji*.

² Ukrajinski leksem *байка* i njegov hrvatski parnjak *bajka* su djelomični lažni prijatelji jer se preklapaju u

prijatelji – kod kojih je riječ o parovima leksičkih jedinica koje imaju isto značenje, ali različit morfološki ustroj, 3. Pravopisni lažni prijatelji – lažno prijateljstvo se temelji na različitom pisanju, 4. Fonološki lažni prijatelji – razvrstani u dvije kategorije: različiti po obliku i izgovoru ili samo po izgovoru“.

Na temelju analize različitih tipologija lažnih prijatelja K. Lewis (2016: 50–51) zaključuje kako se kod klasifikacije lažnih prijatelja najčešće uzima u obzir semantička i morfološka razina, a rjeđe – stilistička, pravopisna, fonološka i pragmatička.

1.3 Uzroci pojave lažnih prijatelja između ukrajinskog i hrvatskog jezika

Postoji više uzroka pojave lažnih prijatelja. Premda lažni prijatelji nisu isključivo pojava unutar slavenskih jezika ili unutar iste jezične porodice, nego je to opća lingvistička pojava koja se može javljati i u nesrodnim jezicima koji nisu u kontaktu ili nesrodnim jezicima koji su u kontaktu, u slučaju lažnih prijatelja između ukrajinskog i hrvatskog jezika uzroke njihova nastanka treba promatrati prije svega u kontekstu genetskolingvističkog pristupa. Hrvatski i ukrajinski jezik pripadaju slavenskoj grani indoeuropske jezične porodice. Hrvatski jezik sa srpskim, crnogorskim, bošnjačkim (bosanskim), makedonskim, slovenskim i bugarskim pripada južnoslavenskim jezicima, dok ukrajinski s ruskim i bjeloruskim pripada istočnoslavenskim jezicima. Oba jezika, hrvatski i ukrajinski, imaju isti genetski izvor, odnosno jezični korijeni su im isti. Treba istaknuti kako puno češće do podudaranja na leksičkom planu dolazi kod jezika koji su međusobno srodni, što možemo povezati s njihovim razvojem. Iako se jezični razvoj ukrajinskog i hrvatskog jezika kroz povijest razlikovao, jezici proizlaze iz zajedničke jezične osnove, to jest leksička osnova im je ista dok se u kasnijem razvoju razlikuju na semantičkom planu. K. Lewis (2008: 174) ističe kako srodnost slavenskih jezika na leksičkom planu osim pozitivnog semantičkog utjecaja ima i negativan utjecaj. Možemo reći kako su se pojedine riječi koje potječu iz istog prajezika razvile, odnosno izmijenile na različite načine, kako je jezik iz kojeg potječu riječi tijekom vremena evoluirao. Zbog tih promjena postoje brojni lažni prijatelji među slavenskim jezicima. U radu ćemo se fokusirati na jezični prijenos na leksičkoj i semantičkoj razini.

Nadalje, imamo kontaktnu srodnost koja proizlazi iz međusobnih dodira govornika različitih jezika i preuzimanja jezičnih cjelina iz jednog jezičnog sustava u drugi (Lewis, 2016: 6). Kontaktna lingvistika istražuje kontakte jezika, odnosno jezične dodire koji mogu dovesti do

jezičnih transfera. Hrvatski jezikoslovac Rudolf Filipović, proučavajući jezike u kontaktu, opisao je prijenos leksika iz jednog jezika u drugi. On pojašnjava da kada leksem prelazi iz jezika davaoca u jezik primaoc ili kada je jezik primaoc posudio leksem od jezika davaoca, tada se radi o jezičnoj *interferenciji*. Riječ koju izgovaraju govornici jezika davaoca naziva *model*, a posuđenu riječ koju izgovaraju govornici jezika primaoca, – *replika* (Filipović, 1986: 38). Ovaj prijenos leksika dovodi do promjenā koje mogu biti morfološke, semantičke, fonološke i leksičke. Do semantičke promjene dolazi na temelju veze koju nalazimo u dvije izgledom iste ili slične riječi. Analizom na semantičkoj razini žele se prikazati razlozi koji dovode do promjene značenja. R. Filipović (1986: 158) navodi šest razloga promjene značenja leksema: a) lingvistički uzroci, b) povijesni uzroci, c) socijalni uzroci, d) psihološki uzroci, e) strani utjecaj kao uzrok semantičke promjene, f) potreba za novom riječi kao uzrok semantičke promjene. R. Filipović (1986: 40) također pojašnjava kako govornici jezika u kontaktu elemente jednog jezika uspoređuju s elementima drugog jezika, što se naziva *međujezična identifikacija*. Višejezični govornici identificiraju pojedine elemente na temelju sličnosti.

Kad govorimo o lažnim prijateljima u kontekstu jezičnih dodira, uzet ćemo u obzir tvrdnju M. Brdara. Naime, hrvatski jezikoslovac smatra da su lažni prijatelji neutemeljene, lažne korespondencije između leksičkih jedinica uspostavljene na principu sličnosti, da formalne sličnosti dviju ili više leksičkih jedinica ukazuju s velikom dozom vjerojatnosti na jezični dodir u određenom trenutku između određenih jezika u prošlosti te da mnoštvo današnjih lažnih prijatelja su rezultati nekadašnjih jezičnih dodira (Brdar, 1992: 220). Na temelju autorove tvrdnje možemo zaključiti kako je jezični dodir iz prošlosti ostavio veliki trag na suvremeni leksik, upravo te semantičko-leksičke sličnosti uzrok su jezičnih transfera. Prema mišljenju M. Brdara (1992: 222), dodiri jezičnih sustava bitan su izvor lažnih prijatelja, neke posuđenice su sadašnji lažni prijatelji, a za bolji pristup lažnim prijateljima treba proučiti odnos između više jezičnih sustava. Objašnjavajući odnos lažnih prijatelja i posuđenica jezikoslovac naglašava: „Kako je sličnost između posuđenica i njihovih modela u jeziku davaocu logična posljedica njihovog zajedničkog porijekla, mogli bismo utvrditi da posuđenice predstavljaju potencijalne ili stvarne lažne prijatelje“ (Brdar, 1992: 220).

Metodološki okvir istraživanja problematike lažnih prijatelja određuju i traduktološke postavke. Prevođenje je proces koji sadrži brojne elemente. Prilikom prevođenja pogreške su nezaobilazne i pojavljuju se na svim jezičnim razinama, osobito leksičkoj razini koja

uključuje između ostalog i lažne prijatelje. Naime, pri prevođenju lažnih prijatelja postoji mogućnost grubih pogrešaka zbog refleksnog prepoznavanja lažnih parova kao riječi s istim značenjem. K. Lewis (2016: 21) za razvrstavanje problema prilikom prevođenja predlaže sljedeću podjelu:

- 1) nedostatak ekvivalentne situacije, pojave, predodžbe ili predmeta;
- 2) mogućnost da u jeziku prijevoda ne postoji riječ kojom se obuhvaćaju sva značenja riječi upotrijebljene u izvorniku;
- 3) postojanje više riječi u ciljanom jeziku za različita značenja jedne riječi u polaznome jeziku;
- 4) postojanje riječi koje su izravno jednake ili donekle slične, sadržajno slične ili posve različite, prevoditelj na osnovu izraza pogrešno pretpostavlja istovjetnost sadržaja.

Prevođenje lažnih prijatelja temelji se na govornikovu prepoznavanju leksika. Osoba prvo prepozna riječ koja je slična, a tek onda upotrebljava znanja kako bi je preveo. Nas zanima problematika koja potiče prevoditelja na osvještavanje postojanja lažnih prijatelja i pronalaženje najboljeg načina za njihovo prevođenje. Upravo to ćemo pokušati analizirati na temelju rezultata našeg istraživanja.

1.4 Osobitosti ovladavanja ukrajinskim jezikom

Kad govorimo o osobitostima ukrajinskog jezika, prvo što moramo spomenuti jest posebnost pisma. Pismo je varijanta ćirilice koja sadrži 33 slova, te dodatni znak apostrof koji se upotrebljava ispred slova *я, ю, є, ї* kada ona označuju spoj suglasnika /j/ sa samoglasnicima /a/, /u/, /e/, /i/ iza slova za tvrdi suglasnik. Kada govorimo o fonološkom sustavu, M. Popović i R. Trostinska (2009: 104) navode kako u ukrajinskom jeziku ima 38 fonema, od čega je 6 vokalnih i 32 suglasnička. U hrvatskom standardnom jeziku, prema općeprihvaćenom mišljenju, postoje 32 fonema: 6 vokalnih, slogotvorni /r/ i 25 suglasničkih fonema. Prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom govornici hrvatskoga jezika s lakoćom ovladavaju fonološkim sustavom ukrajinskog jezika, dok prilikom ovladavanja morfologijom dolazi do poteškoća (Popović i Trostinska, 2017: 217). Ćirilica je jedna od bitnijih osobitosti ukrajinskog jezika, te zahtjeva veliku pažnju odmah na početku učenja. U procesu učenja ćirilice dolazi do interferencije prethodno formiranih vještina čitanja i pisanja na latinici (Horoškova, 2012: 81). Pojedincu latinica stvara problem prilikom ovladavanja ćirilicom, tj. korisnicima ukrajinskog jezika ponekad je složeno prebacivati se s jednog pisma na drugo.

Kada je riječ o ovladavanju ukrajinskim jezikom potrebno je spomenuti eufoničnost jezika. Budući da, za razliku od hrvatskog, ukrajinski jezik ima dinamički naglasak, to ga razlikuje od hrvatskog jezika. Iako različiti naglasak na početnim stupnjevima učenja stvara probleme, kasnije oni postepeno nestaju. Pismo i naglasak se prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom vrlo brzo nauče i usvoje. Oni su potrebni kako bi osoba dalje gradila svoje znanje ukrajinskog jezika. Bez ovladavanja ovih dviju osnovnih posebnosti nemoguće je ovladati vokabularom i gramatikom.

Prema Oljgi Horoškovs'koj (2012: 63; 65), sadržaj podučavanja ukrajinskog jezika određuju tri jezične linije: govorna, jezična i društveno-kulturna:

- 1) govorna linija, koja dovodi do komunikacijske kompetencije, ona je ključna, obuhvaća vještine u svim vrstama govornih aktivnosti: slušanje-razumijevanje ukrajinskog jezika – govorenje, koje predviđa formiranje komunikacijskih vještina, odnosno vještina komunikacije u tipičnim situacijama, čitanje i pisanje;
- 2) jezična linija, koja dovodi do jezične kompetencije, temelji se na znanju o jeziku te jezičnim i djelomično govornim vještinama (ortoepskim, leksičkim, gramatičkim i stilističkim);
- 3) društveno-kulturna linija, koja dovodi do društveno-kulturne kompetencije, ključna je jer se temelji na znanju o ukrajinskoj materijalnoj i duhovnoj kulturi.

Ukrajinskim jezikom ovladava se na temelju ove tri postavke. Kao i kod ostalih stranih jezika, bitan je razvoj komunikacijske kompetencije. Važan pokazatelj komunikacijske sposobnosti stranih studenata je ispravna upotreba fraza u govoru (Kos'mina, 2021: 126). Upravo govor, odnosno komunikacija je prva osnova učenja stranog jezika. Osnovni cilj ovladavanja bilo kojim stranim jezikom je komunikacijska kompetencija, koja se postiže prilikom stalnog uvježbavanja svih jezičnih djelatnosti – slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Kada govorimo o jezičnim djelatnostima, usredotočit ćemo se na čitanje i pisanje. O. Horoškovs'ka pojašnjava ovladavanje tim jezičnim djelatnostima: „Proces svladavanja čitanja i pisanja na ukrajinskom jeziku ovisi o sposobnosti uspostavljanja suodnosa između slova i njegove zvučne vrijednosti, s jedne strane, a s druge strane, o sposobnosti nadvladavanja utjecaja jezičnih djelatnosti pisanja i čitanja na materinskom jeziku i svjesnosti o prirodnom odnosu glasova i slova materinskog i ukrajinskog jezika.“ (Horoškovs'ka, 2012: 127). Kao i kod

pisma vidimo kako je odnos materinskog jezika i ukrajinskog važan, to jest da je prilikom učenja ukrajinskog jezika svjesnost o materinskom jeziku bitna.

Možemo reći kako je važna osobitost ovladavanja ukrajinskim jezikom – neodvojivost od ukrajinske kulture. Jezik je dio kulturne baštine i prenosi se s koljena na koljeno. Stoga, najbolji način za njegovo ovladavanje je kroz učenje kulturoloških značajki ukrajinskog jezika.

2 UČENJE I POUČAVANJE LAŽNIH PRIJATELJA

Usvajanje i učenje stranog jezika vrlo su složeni procesi te ovise o brojnim čimbenicima koje ćemo razmotriti u ovom poglavlju. Osim toga, u ovome poglavlju bit će riječi o pojmovima *prvi*, *drugi* i *strani jezik* kako bismo bolje razumjeli različite procese njihova učenja i usvajanja. Reći ćemo nešto o ovladavanju inim jezikom, pojmu koji se smatra nadređen pojmovima *učenju* i *usvajanju*. Ovi pojmovi će nam olakšati razumijevanje lažnih prijatelja, čije učenje i poučavanje pojašnjavamo u ovom poglavlju.

2.1 Proces učenja i usvajanja stranog jezika

Prvi pojam koji ćemo spomenuti jest *usvajanje*, koji predstavlja implicitno, hotimično učenje jezika. U prvom redu mislimo na materinski jezik jer ga usvajamo nesvjesno. Elvira Petrović (1997: 12) naglašava da je usvajanje stranog jezika kod djece i kod odraslih važno razlikovati jer odrasla osoba već vlada jednim jezičnim sustavom i služi se njime, dok djeca do pete godine nemaju nikakav temelj za usvajanje jezika. Poradi toga dolazimo do usvajanja drugog jezika u prirodnoj sredini gdje primarno značenje „drugog“ nije kronološko, nego kontekstualno, odnosno da pojedincu to ne mora biti drugi jezik, nego može biti i treći ili četvrti (Medved Krajnović, 2010: 4). Pod pojmom *drugi jezik* misli se na jezik koji osoba nesvjesno usvaja u drugoj zemlji u kojoj je taj jezik službeni. Vrlo često zbog ekonomske situacije i političkih razloga pojedine obitelji žive izvan granica svoje domovine, no Mirjana Prebeg-Vilke (1991: 73) navodi još dva razloga zašto dolazi do usvajanja i upotrebe dvaju jezika. Jedan razlog je pripadnost djetetove obitelji grupi manjinskih jezika (mađarski, talijanski, njemački), a drugi je mješoviti brak u kojem obitelj živi u zemlji jednog roditelja, ili pak u zemlji u kojoj su oba roditelja stranci. Sve veća izloženost jeziku dovodi do spontanog usvajanja jezika. Možemo reći kako se drugi jezik u jednakoj mjeri usvaja, ali i uči, ovisno o sredini u kojoj se pojedinac nalazi.

Ono što nas zanima jest učenje *stranog jezika*, koji se u stručnoj literaturi često zamjenjuje nazivom *drugi jezik* (J2), a pritom se misli na redosljed njegova učenja. Učenje stranog jezika predstavlja intencionalan službeni pristup koji je unaprijed koncipiran (Medved Krajnović, 2010: 5). To se odnosi na jezik koji se uči u institucionaliziranoj sredini gdje je naglasak na formalnom, tj. strukturiranom pristupu jezičnoj građi, a taj jezik se ne upotrebljava u društvu u kojem je pojedinac odrastao (Medved Krajnović, 2010: 5). Strani jezik osoba uči eksplicitno

i intencionalno unutar institucije, to jest uči ga po nastavnom planu i programu. Bitno je istaknuti kako je učenje stranog jezika vrlo složen proces te osim okoline, mnogo drugih čimbenika utječe na ishod njegova učenja. Čimbenici kao što su dob, motivacija, inteligencija, jezična nadarenost i osobine ličnosti utječu na učenje stranog jezika. Upravo to ističe Jelena Mihaljević Djigunović (1998) koja smatra kako motivacija izravno utječe na usvajanje jezika u neformalnom okruženju. U novije vrijeme sve češće se rabi pojam *ovladavanje*, koje podrazumijeva i proces usvajanja i proces učenja tijekom kojih pojedinac i formalnim i neformalnim putem ovladava određenim jezikom. To znači da ga uči u instituciji, ali ga također usvaja u okolini u kojoj se nalazi. Najbolji primjer su osobe koje žive u inozemstvu i također pohađaju tečaj jezika države u kojoj se nalaze. U ovom radu riječ je o studentima ukrajinstike koji većim djelom ovladavaju ukrajinskim jezikom u formalnome okruženju te oni u svojoj obitelji i okolini nisu izloženi tome jeziku i zbog toga ga svjesno usvajaju. Međutim, današnja tehnologija im omogućava djelomično neformalno ovladavanje ukrajinskim jezikom.

Pojam *učenje* koristit ćemo isključivo kada mislimo na formalno učenje stranog jezika, dok ćemo pojam *usvajanje* upotrebljavati prilikom opisa neformalnog usvajanja jezika koje je rezultat utjecaja okoline. Posljednji pojam koji smo opisali, a to je *ovladavanje*, zapravo je sinteza prva dva pojma i njega ćemo koristiti u prilikama kada mislimo na formalno učenje jezika i na neformalno usvajanje. U radu uglavnom koristimo pojam *učenje* jer ispitanici ukrajinski jezik većinom ovladavaju u formalnom okruženju, unatoč dostupnosti suvremene tehnologije.

Nakon opisa procesa usvajanja, učenja i ovladavanja jezikom, bitno je razlikovati i pojmove kao što su: *materinski*, *prvi*, *drugi* i *strani* jezik, neke od kojih smo već prethodno spomenuli. Usvajanje jezika naše obitelji naziva se materinskim ili *prvim jezikom*. Zrinka Jelaska (2007: 87) pojašnjava da, iako je *materinski jezik* prvi jezik i prvi jezik je materinski jezik, ne možemo ih smatrati sinonimima. Također, upotrebljava se naziv *primarni jezik* koji je pojedincu glavno i najlakše sredstvo komunikacije, što ne mora nužno biti njegov prvi usvojeni jezik (Medved Krajnović, 2010: 3). Budući da pojedine osobe odrastaju u dvojezičnim sredinama, naziv *primarni jezik* se ustalio jer predstavlja jezik koji pojedinac najčešće i najlakše koristi. *Drugi jezik* je jezik koji učenik prihvaća kao svoj „drugi jezik“, zajedno s kulturom, običajima i ponašanjem jezične skupine s kojom živi (Petrović, 1997: 19). Zapravo, misli se na jezik koji pojedinac usvaja okružen izvornim govornicima ne

uzimajući u obzir to poučava li se on formalno. Marta Medved Krajnović (2010: 3) tvrdi kako naziv drugi jezik (J2) podrazumijeva i strani jezik (SJ) i treći jezik (J3), odnosno svaki sljedeći jezik kojim pojedinac želi ovladati. Iako su oba naziva sinonimi te označavaju ne materinski jezik važno ih je razlikovati. J. Mihaljević Djigunović (1998: 15) dalje pojašnjava kako se drugi jezik usvaja u neformalnom okruženju, u komunikaciji s izvornim govornicima, dok se strani jezik uči formalno na nastavi. Budući da su strani jezik i drugi jezik u nekim slučajevima istoznačni, u ovom radu koristit ćemo se pojmom *drugi jezik* (J2). U glotodidaktičkoj literaturi često se rabi i pojam *ini jezik*, koji se odnosi na sve jezike kojim je pojedinac ovladao i usvojio nakon prvoga.

Već se niz godina ispituju i istražuju načini i različiti procesi usvajanja materinskog jezika, no sve više pažnje se posvećuje istraživanjima ovladavanja inim jezikom. Želi se proučiti kakvo je čovjekovo jezično umijeće i kakve su njegove komunikacijske sposobnosti prilikom učenja drugog jezika. Ove pojave su promatrane u okviru lingvističkih, psiholoških, pedagoških i socioloških istraživanja iz kojih su tada proizašla istraživanja ovladavanja inim jezikom. Tijekom nadolazećih godina istraživanja su se uvelike razvila te se za vrijeme prošlog stoljeća istraživanje počinje promatrati s gledišta sociolingvistike, psiholingvistike, istraživanja dvojezičnosti i primijenjene lingvistike. Predmet primijenjenolingvističkih istraživanja je ovladavanje inim jezikom, a na njegovo ovladavanje utječe materinski jezik. Stoga, pojavu lažnih prijatelja promatrat ćemo kroz primijenjenolingvistička istraživanja koja se provode u sklopu kontrastivne analize i analize pogrešaka. Kada govorimo o ovladavanju inim jezikom, važnu ulogu ima jezik koji smo usvojili prvi, odnosno materinski, ali i ostali jezici koji se usvajaju nakon njega, što nas dovodi do pitanja međujezičnog utjecaja materinskog jezika na drugi jezik (J2), ali i J2 na učenje J3. Za potrebe ovoga rada usredotočit ćemo se na utjecaj materinskog jezika na učenje J2.

Važno je istaknuti kako međujezični utjecaj dovodi do jezičnog prijenosa. Postoji prijenos prema naprijed i prema nazad, bočni prijenos i dvosmjerni prijenos, no za ovaj rad relevantni su prijenos prema naprijed i prema nazad. Kako se jezični prijenos pojavljuje prilikom ovladavanja inim jezikom, dodatno ćemo ga pojasniti. Prijenos kretanja prema naprijed označava pogreške koje su uzrokovane utjecajem materinskoga jezika na strani jezik, odnosno drugi jezik, dok kretanje prema nazad predstavlja utjecaj drugog jezika na materinski. Za svrhe ovog rada usredotočit ćemo se na prijenos prema naprijed jer nas ponajviše zanima utjecaj materinskog jezika na drugi jezik koji se uči u formalnom okruženju. Larry Selinker je

smatrao da pogreške učenika u drugom jeziku – što predstavlja udaljavanja od norme drugog jezika – nastaju iz pet izvora, od kojih je jedan jezični prijenos (1972 u: Prebeg-Vilke, 1991: 87). Ostali uzroci su: uopćavanje pravila drugog jezika, prijenos metoda i učenja podučavanja, strategije učenja drugog jezika i strategije komunikacije s izvornim govornicima drugog jezika. Eric Kellerman i Mike Sharwood-Smitha (1986 u: Jajić Novogradec, 2017: 46) tvrde kako se jezični prijenos često uspoređuje s oslanjanjem učenika na materinski jezik prilikom usvajanja drugog jezika (J2), a da interferencija, posuđivanje i izbjegavanje označavaju međujezični utjecaj. Interferencija predstavlja utjecaj jednog jezika na drugi, odnosno protok znanja između prvog i drugog jezika. Taj prijenos nije nužno negativan, on može imati i pozitivan utjecaj jer u suprotnom ne bismo mogli usvajati druge jezike. Kada govorimo o negativnom transferu, dolazimo do problema izbjegavanja gdje učenik izbjegava strukturu koja ne postoji u njegovom jeziku ili kada je određeni izraz sličan onome koji postoji u materinskom jeziku (Prebeg-Vilke, 1991: 86). Učenik vrlo često koristi jednostavan leksik i koristi jednostavne gramatičke strukture prilikom pisanja ili govorenja. Kao što smo rekli, ova pojava nastaje zbog negativnog prijenosa koji uzrokuju pogreške, što ćemo objasniti u sljedećem potpoglavlju. Osim prethodno navedena dva procesa vrlo česta pojava je i prebacivanje koda, odnosno namjerno korištenje drugim jezikom.

Kada govorimo o međujezičnim utjecajima važno je spomenuti pojam međujezične svjesnosti, koji je dio našeg istraživanja. Svjesnost o srodnosti dvaju jezika ovisi o tome koliko dobro je osoba ovladala stranim jezikom. Postoje dvije vrste svjesnosti: međujezična svjesnost i metajezična svjesnost. Međujezična svjesnost je odnos među jezicima kod višejezičnih osoba, dok metajezična svjesnost omogućuje njezinu konkretizaciju (Jajić Novogradec, 2017: 96). Phillip Herdina i Ulrike Jessner (2002 u: Troha, Petravić i Šenjug Krleža, 2020: 453) objašnjavaju razvoj metajezične svijesti kao međusobnu interakciju specifičnih vještina koje višejezične osobe razvijaju zahvaljujući interakciji većeg broja jezičnih sustava u svom jezičnom repertoaru. Uočavanje i sposobnost verbalizacije međujezičnih veza od iznimne je važnosti jer se time potvrđuje povezanost međujezične svijesti s metajezičnom svijesću (Troha, Petravić i Šenjug Krleža, 2020: 467). Mogućnost uspoređivanja jezika i prijenos znanja iz jednog jezika u drugi važan je čimbenik prilikom ovladavanja stranim jezikom (Troha, Petravić i Šenjug Krleža, 2020: 254). Tanja Angelovska međujezičnu svjesnost definira kao „mentalnu sposobnost koja se razvija usmjeravanjem pažnje i razmišljanjem o jeziku (jezicima) koji se koriste te utvrđivanjem sličnosti i razlika među jezicima u višejezičnom umu.“ (Angelovska, 2018: 137). Važno je utvrditi razinu

svjesnosti kod studenata kako bismo lakše shvatili zašto se pojavljuju pogreške prilikom prevođenja lažnih prijatelja.

2.2 Lažni prijatelji u učenju stranoga jezika

Budući da su lažni prijatelji leksemi kojima pojedinac pokušava ovladati, promotrit ćemo na koji način se uči leksik stranog jezika. Kako je leksik važan dio primijenjene lingvistike, pojavu lažnih prijatelja promotrit ćemo kroz pretpostavke kontrastivne analize i analize pogrešaka. Naglasak je na učenju i poučavanju drugoga jezika, odnosno na nastavu stranog jezika.

Kada govorimo o učenju stranog jezika poznato je da važnu ulogu ima leksik. Učenje leksika osnova je svakog stranog jezika. Tahereh Paribakht (2010 u: Chacón-Beltrán i dr., 2010: 61) ističe kako se osoba prilikom učenja novog leksika koristi tekstualnim signalima kako bi prepoznala nepoznatu riječ. Oni mogu biti ortografski, kontekstualni, fonološki i semantički signali (Kempe i MacWhinney, 1996: 5), a olakšavaju ili otežavaju shvaćanje nove riječi. Pojedinac obično pokušava pronaći ekvivalent nepoznate riječi u materinskom jeziku. Važno je koliko se znanja na materinskom jeziku mogu korisno upotrijebiti prilikom učenja stranog jezika, a posebno prilikom učenja leksika i gramatike (Ringbom, 1987: 60). Posuđivanje, koje se pojavljuje samo kod učenja leksika, nije rezultat nedostatka znanja, već neadekvatne kontrole, i ono je uzrokovano potpunom jezičnom promjenom. Primjer toga je i lažni prijatelj koji se koristi kada se značenje prvoga jezika pogrešno pripisuje formalnoj sličnosti riječi u drugome jeziku (Ringbom, 1987: 52).

Važno je pronaći najbolji način za učenje leksika. Tahereh Paribakht i Marjorie Wesche (1998 u Chacón-Beltrán i dr., 2010: 5) pojašnjavaju kako učenje leksika uključuje određivanje odnosa između značenja i funkcije leksika. Osoba mora poznavati riječ kako bi ju mogla upotrijebiti u prikladnom kontekstu. Postoje brojne pretpostavke učenja leksika koje su provedene u sklopu istraživanja. Kao primjer navest ćemo istraživanje koje je provela Zorana Vasiljević. Istraživanje je provela uspoređujući tri metode učenja leksika (Chacón-Beltrán i dr., 2010: 189):

- a) asocijacija riječi (engl. *word associations* – *WA*) – odražava različite sustave značenja u koje se riječi uklapaju;
- b) eksplicitne definicije (engl. *explicit definitions* – *ED*) – oslanjaju se na temeljni smisao riječi;

c) udaljavanje od konteksta (engl. *inferencing from context* – *IN*) – predstavlja pronalaženje značenja riječi koristeći se različitim kontekstualnim signalima.

Z. Vasiljević pojašnjava kako metoda WA (asocijacija riječi) uzima u obzir to da učenici već poznaju jedan semantički sustav, te da se novi sustav koji usvaja ponekad preklapa sa starim sustavom. ED (eksplicitne definicije) metodom se najučinkovitije usklađuje oblik i značenje riječi, te se ona može primijeniti samo na riječi koje nemaju podudarnosti u materinskom jeziku ili na riječi koje se preklapaju na semantičkoj razini (Chacón-Beltrán i dr., 2010: 201). Metoda IN (udaljavanje od konteksta) donosi manje određeno značenje riječi i oduzima vrijeme, te je proces koji je sklon pogreškama (Chacón-Beltrán i dr., 2010: 190). Nadalje, Z. Vasiljević ističe kako je prilikom pojave lažnih prijatelja najefektivnija metoda asocijacije riječi. Pomoću nje osoba lakše razvija leksičke kompetencije. Metoda WA (asocijacija riječi) potiče učenika da se manje oslanja na materinski jezik, a riječi koje su istog izgleda imaju različita semantička svojstva (Chacón-Beltrán i dr., 2010: 203). Bez obzira na koji način osoba uči novi leksik, prilikom ovladavanja leksikom pojavljuju se pogreške. Jedne od pogrešaka mogu biti lažni prijatelji. Kako pojašnjava David Singleton (2000: 110), u komunikacijskim uvjetima najveći problem stvaraju upravo lažni prijatelji. Ponekad ograničeno znanje i utjecaji materinskog jezika sprječavaju učenika da prevedu riječ točno (Chacón-Beltrán i dr., 2010: 190). Utjecaj materinskog jezika očituje se u korištenju lažnih prijatelja, u refleksijama, kombinacijama i u potpunom jezičnom premještanju (Ringbom, 1987: 121). Leksikografija za učenike stranog jezika je vrlo razvijena i važan je dio istraživanja primijenjene lingvistike (Meara, 2009: 21). Poradi toga promotrit ćemo leksik u sklopu kontrastivne analize i analize pogrešaka.

Osnova kontrastivne analize jest usporedba dva ili više jezičnih sustava na morfološkoj, sintaktičkoj i fonološkoj razini. Žele se istaknuti sličnosti i razlike između jezika i njihov međusobni utjecaj kako bi se oni lakše učili. Fokusirat ćemo se na utjecaj materinskog jezika na drugi jezik (J2) koji je u ovom slučaju ukrajinski. Vesna Požagaj Hadži i Tatjana Balažić Bulc (2012: 15) pojašnjavaju osnovnu tezu kontrastivne analize: „Glavni cilj kontrastivne analize u prvoj fazi bilo je prognoziranje, a kasnije dijagnosticiranje jezičnih pogrešaka, odnosno interferencija do kojih u stranome jeziku dolazi zbog utjecaja prvog jezika.“ Sve prepreke s kojima se učenik susreće u drugom jeziku (J2), uglavnom su uzrokovane utjecajem materinskog jezika, što je glavna pretpostavka kontrastivne analize (Prebeg-Vilke, 1991: 84). Ističu se sličnosti između dvaju jezika zbog kojih dolazi do pozitivnog prijenosa, što znači da materinski jezik u pojedinim situacijama olakšava učenje stranog jezika. To znači da sva

jezična znanja koja osoba posjeduje može iskoristiti prilikom ovladavanja J2. Postoje slučajevi kada se taj prijenos događa spontano i nesvjesno, što je vrlo često kod jezika koji su srodni, te zbog toga su učenici svjesni sličnosti jezičnih činjenica (Horoškova, 2012: 10). Učenje srodnih jezika je lakše, posebice u početnim fazama, jer ono omogućuje lakšu komunikaciju odmah, ali težu u kasnijim fazama kada je potrebno ukloniti pogreške koje se pojavljuju zbog razlika u sustavima jezika (Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2012: 2). Smetnje koje se događaju zbog sličnosti jezika vrlo je teško naknadno iskorijeniti, što ulogu kontrastivne analize čini još značajnijom.

Osim sličnosti dva jezika, važnu ulogu imaju razlike koje dovode do negativnog prijenosa. Ova pojava otežava ovladavanje stranim jezikom jer prijenos struktura iz materinskog jezika dovodi do pogrešaka (Medved Krajnović, 2010: 21). Prema mišljenju E. Petrović (1997: 101), osnovni cilj kontrastivne analize je pripremanje nastavnih materijala kako bi se učenicima olakšalo usvajanje drugoga jezika i smanjile jezične pogreške u drugome jeziku koje su rezultat utjecaja prvoga jezika. Larry Selinker i Susan Gass (1994: 59) smatraju da je kontrastivna analiza način uspoređivanja jezika kako bi se odredile moguće pogreške i izdvojilo ono čime je potrebno, a čime nije potrebno ovladati u učenju drugoga jezika. Kako se kontrastivna analiza temelji na ideji o usvajanju jezika kao procesu stvaranja navika, ona je vrlo brzo izgubila na važnosti. Osim toga, pokazalo se teškim objasniti razlog nastanka pogrešaka učenika na temelju pretpostavke kontrastivne analize. Budući da su pogreške sastavni dio učenja nekoga jezika, prirodno je da se posebna pažnja posveti tome problemu. Istraživanja koja L. Selinker i S. Gass (1994: 63) smatraju relevantnim istraživanjima u području kontrastivne analize, su istraživanja Libuše Duškove (1984) koja prikazuje istraživanje jezičnog prijenosa kod govornika češkog jezika prilikom učenja engleskog i ruskog jezika, i Helmuta Zobla (1980) koji istražuje pogreške prilikom produkcije kod govornika francuskog jezika koji uče engleski te govornika engleskog jezika koji uče francuski.

Kako se učeničke pogreške koje nastaju prilikom usvajanja stranog jezika, nisu uspjele objasniti postavkama kontrastivne analize, pojavljuje se analiza pogrešaka (Medved Krajnović, 2010: 22). Razlog tomu je također bila nedovoljna pouzdanost i opsežnost kontrastivne analize. Cilj kontrastivne analize bio je predvidjeti poteškoće prilikom ovladavanja drugim jezikom i usporediti dva jezika. Ono što je temelj analize pogrešaka, jest proces analiziranja, to jest želi se objasniti način na koji dolazi do pogrešaka zbog jezičnog

prijenosa. Provode se detaljne analize na temelju jezične proizvodnje učenika, naglasak se stavlja na ono što se događa unutar učenika tijekom ovladavanja jezikom (Medved Krajnović, 2010: 22). Većina pogrešaka prilikom ovladavanja stranim jezikom pojavljuje se pod utjecajem materinskog jezika te se zbog toga one mogu predvidjeti pomoću kontrastivne analize. Kad osoba usvaja materinski jezik, ona stvara pretpostavke o tome jeziku koje su ponekad krive, ali što smo više izloženi jeziku te pretpostavke se mijenjaju. Isto to vrijedi i za učenje stranog jezika, no kako osobe uglavnom nisu u istoj mjeri izložene drugom jeziku kao što su materinskom, te pretpostavke se ukorjenjuju. Zbog toga je bitno ispraviti jezične pogreške koje se pojavljuju na temelju tih krivih pretpostavki koje pojedinac ima o jeziku. E. Petrović (1997: 86) ističe kako učenici ne stvaraju pretpostavke samo na temelju jezičnog sustava materinskog jezika, već i na osnovi novog jezičnog sustava koji postepeno usvajaju. Stoga, možemo reći kako je materinski jezik odgovoran samo za dio pogrešaka. Budući da su neke pretpostavke pogrešne, to dovodi do pogrešaka. L. Selinker i S. Gass (1994: 68) dijele pogreške na dva osnovna tipa:

- 1) interlingvalne pogreške koje su uzrokovane djelovanjem materinskog jezika;
- 2) intralingvalne pogreške koje su nastale zbog stranog jezika, neovisno o materinskom jeziku.

Osim ove podjele također se ističu pogreške koje su uzrokovane unutarnjim čimbenicima, odnosno stanjem učenika. M. Medved Krajnović (2010: 23) smatra da su takve pogreške također uzrokovane učenikovom sposobnosti jezične obrade na određenom stupnju ovladavanja jezikom i strategijama kojima se koristi. U njih spadaju pogreške koje nastaju zbog manjka jezične kompetencije, odnosno nepotpune usvojenosti nekih gramatičkih oblika. One se još nazivaju *errors* (hrv. *pogreške*). Također ovdje možemo svrstati i omaške ili slučajne pogreške koje su uzrokovane umorom, stresom, brzom komunikacijom itd. (Medved Krajnović, 2010: 23). Važno je naglasiti kako slučajne pogreške učenik može samostalno ispraviti i zbog toga im se ne pridaje puno pažnje. Nas ponajviše zanimaju interlingvalne pogreške i pogreške uzrokovane nepoznavanjem pojedinih zakonitosti jezičnog sustava drugog jezika. Utjecaj materinskog jezika i nedovoljno poznavanje gramatičkog sustava mogu dovesti do ozbiljnih poteškoća prilikom ovladavanja drugim jezikom. Jedan od ciljeva našeg rada je promotriti pogreške kao odraz znanja, ali i neznanja učenika. Važno je sagledati koliki je obujam pogreške koju učenik napravi i kako ona utječe na njegove jezične kompetencije.

Pogreške koje se pripisuju lažnim prijateljima najbolji su primjer utjecaja materinskog jezika na J2 (Nicholls, 2002).

2.3 Poteškoće u ovladavanju lažnim prijateljima u ukrajinskom jeziku

Nakon što smo objasnili koja je uloga lažnih prijatelja prilikom poučavanja stranog jezika, osvrnut ćemo se na poteškoće u ovladavanju lažnim prijateljima u ukrajinskom jeziku. Budući da se radi o slavenskom jeziku, možemo reći kako će ovladavanje lažnim prijateljima biti puno složenije. Utjecaj hrvatskog jezika je znatan zbog poprilične sličnosti s ukrajinskim jezikom. Zbog sličnosti u smislu izraza, hrvatske i ukrajinske riječi se poistovjećuju, iako se značenje i funkcioniranje takvih riječi ne podudaraju.

Prilikom ovladavanja stranim jezikom pojedinac se oslanja na materinski jezik. Uspoređivanje jezičnih struktura dvaju jezika doprinosi stvaranju veza i asocijacija koje olakšavaju učenje i omogućavaju učeniku da bolje razumije njihovo značenje i lakše ih pohrani u memoriji (Carević 2010: 232). Pojedinac leksem koji vidi odmah, povezuje s materinskim jezikom, u ovom slučaju s hrvatskim. Prema tome, prilikom ovladavanja lažnim prijateljima dolazi do poteškoća jer osoba ne razmišlja o značenju riječi, nego ju povezuje s poznatom riječi u materinskom jeziku. Sličnost leksema ponekad dovodi do negativnog prijenosa. Unatoč tome što pojedinac zna točan prijevod riječi, prevelika sličnost s materinskim jezikom navodi ga da riječ prevede pogrešno. U procesu ovladavanja ukrajinskim jezikom važnu ulogu ima svladavanje kolokacija (Kos'mina, 2021: 124). Ono nam ukazuje kako se prilikom prevođenja ne smijemo osloniti samo na riječ koja je nepoznata, već na kontekst cijele rečenice. Jezični čimbenici kao što su učenje novog leksika ili nove gramatičke strukture često utječu na učenikovo postojeće znanje. Ponekad, takve smetnje mogu dovesti do poteškoća.

Tijekom prevođenja lažni prijatelji su učestala poteškoća. Kako tumače Taras Kyjak, Anatolij Naumenko i Oleksandr Oguj (2006: 49), lažni prijatelji mogu se pojavljivati kao posljedica različitog semantičkog razvoja u različitim srodnim jezicima iste leksičke jedinice, na primjer, kao posljedica reinterpetacije. Već smo ranije spomenuli da osobe vrlo često na vlastiti način interpretiraju i prevode nepoznate riječi unatoč tome što posjeduju dovoljno znanja da je prevedu na ispravan način. Eduard Skorohod'ko (u: Kyjak, Naumenko i Oguj 2006: 50) navodi razloge nastanka lažnih prijatelja u ukrajinskom jeziku, koji dovode do pogrešaka:

- 1) korištenje istih riječi u različitim jezicima u tvorbi pojmova prijenosom naziva;

- 2) asocijacije primarnog značenja sa sličnim obilježjima različitih naziva;
- 3) davanje prednosti na različitim jezicima različitim dijelovima semantičke strukture internacionalnih naziva.

Pogrešne asocijacije koje nastaju zbog formalne sličnosti lažnih prijatelja, izazivaju probleme pri prevođenju takvih leksičkih jedinica. Prema mišljenju T. Kyjaka, O. Oguja i A. Naumenka, „poteškoće u prevođenju takvih izraza su u tome što prevoditelj, znajući za prisutnost takvog leksičkog elementa u materinskom jeziku, pogrešno smatra da je to semantički ekvivalent stranog izraza, osobito ako ti pojmovi imaju nešto zajedničko u značenju“ (Kyjak, Oguj i Naumenko, 2006: 50). Ovdje valja ponovno naglasiti srodnost između ukrajinskog i hrvatskog jezika koja dovodi do poteškoća prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom, točnije prilikom prevođenja lažnih prijatelja. Vrlo često se značenje jedne riječi prenosi na drugu, izjednačuju se pojedini elementi riječi ili se značenje riječi proširuje kako bi se riječ lakše prevela sa stranog jezika. Pokušava se uklopiti nepoznatu riječ u poznatu riječ iz materinskog jezika.

Budući da su lažni prijatelji poseban fenomen te njihovu pojavu ne možemo nikad u potpunosti razumjeti, potrebno je njima ovladati. Potrebno je stoga spoznajno učiti sve parove ili barem većinu njih, kako bi se lakše ovladalo stranim jezikom, odnosno kako bi se lakše prevodilo.

2.4 Pristupi učenju i poučavanju lažnih prijatelja u nastavi ukrajinskoga jezika

Učenje ukrajinskog jezika kao stranog jezika formira se 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća, a počinje se razvijati 1970-ih i 1980-ih godina. Zbog toga se u brojnim europskim državama, kao što su Poljska, Češka, Bugarska, Njemačka, Francuska, Slovačka i Velika Britanija otvaraju katedre za ukrajinski jezik i književnost. Objavljene su brojne publikacije o nastavnim metodama ukrajinskog jezika kao stranog. Autori N. Danyljuk i T. Masyc'ka (2020: 22) izdvajaju sljedeće ključne pojmove u poučavanju ukrajinskog jezika kao stranog, a to su *princip, pristup, metoda i tehnika*. Radi se o pojmovima koji su neizostavan dio prilikom učenja svakog stranog jezika. Postoje određeni principi kojima se određuju značajke ukrajinskog kao stranog jezika kao što su lingvodidaktička načela: kreativnost, dostupnost, svjesnost, aktivnost. Pored toga, u procesu poučavanja koriste se principi aktivne komunikacije, praktične orijentacije, etnografska informativnost, sklonost materinskom jeziku, usredotočenost, kao i komunikacijsko-situacijski princip (Danyljuk i Masyc'ka, 2020:

22). O. Horoškovs'ka pojašnjava na što je usmjerena nastava ukrajinskog jezika: „Sadržaj nastave ukrajinskog jezika definiran je po trima područjima – govornom, jezičnom, sociokulturnom, – koja su međusobno povezana, međusobno ovisna i usmjerena na formiranje ključnih i predmetnih kompetencija“ (Horoškovs'ka, 2012: 63). Također je i nastavni materijal temeljen na tim područjima. Kao i kod svakog stranog jezika cilj je ovladati ukrajinskim jezikom kao sredstvom svakodnevne komunikacije.

Bogdan Sokil (2007 u: Danyljuk i Masyc'ka, 2020: 23–24) izdvaja sljedeće nastavne metode koje se koriste za poučavanje stranog jezika: 1) *gramatičko-prijevodna* (rječnik i znanje gramatike formiraju se na temelju književnih, društveno-političkih tekstova koji sadržavaju ispravne gramatičke oblike); 2) *svjesno-poredbena* (usporedba sličnih i različitih jezičnih pojava u ukrajinskom i materinskom jeziku); 3) *audiolingvalna* (višeputno slušanje i izgovaranje govornih uzoraka); 4) *audiovizualna* (svladavanje osnovnih struktura, najučestalijih jedinica, modela verbalnog i neverbalnog ponašanja); 5) *svjesno-praktična* (učenje jezika prema četirima vrstama jezičnih djelatnosti: čitanje, pisanje, govorenje, slušanje); 6) *komunikacijska* (razvoj govorne i misaone aktivnosti studenata te proučavanje i utvrđivanje novog gradiva u procesu komunikacije). Standardne metode dopunjene su nekim interaktivnim metodama kao što su tehničke metode (računalo) i komunikacijske metode (Internet). Također se ukrajinskom kulturom, umjetnosti, znanosti i folklorom nastoji ukrajinski jezik približiti strancima. Osim toga, svi materijali prilagođavaju se stupnju i razini znanja, te se koriste rječnici koji ne sadrže samo prijevod riječi i njihovo značenje, nego i brojne fraze, sinonime, antonime i pojedine gramatičke strukture koje stvaraju probleme. Već spomenute ustaljene metode kombiniraju se s novim inovativnim metodama: *eksplanatorno-ilustrativnom metodom* (proširenje vokabulara na temelju rada s ilustracijama, reprodukcijama, shemama i sl.), *reprodukcijaska metoda* (reprodukcija u procesu komuniciranja naučenih leksičkih i gramatičkih jedinica), *problemskim izlaganjem* (učenje novog gradiva polazeći od aktualnog problema za sudionike nastavnog procesa), *metodom djelomičnog istraživanja* (učenici samostalno određuju značenje leksema u rječnicima, pokušavaju ustanoviti njihovo značenje iz konteksta, traže sinonime i antonime, na temelju primjera izvode gramatička pravila itd.), *istraživačkom metodom* (učenici provode individualna istraživanja) (Danyljuk i Masyc'ka, 2020: 24). U procesu usvajanja ukrajinskog jezika kao drugog jezika percepcija nastavnog materijala odvija se kroz stečeno iskustvo materinskog jezika.

Osim pristupa koji se koriste u nastavi ukrajinskog jezika važno je istaknuti neke suvremene pristupe učenju stranog jezika. Ističemo kako su se pristupi i metode mijenjali zbog sve bržeg razvoja tehnologije, te da neki od njih u potpunosti nestaju, dok se drugi razvijaju. Jedna od takvih metoda je i lingvistička čiji smo jedan dio opisali u ranijim poglavljima. M. Medved Krajnović (2011: 286) obrazlaže kako je lingvistički pristup neizostavan dio nastave, te ne uzimajući u obzir radi li se o formalnom ili neformalnom pristupu oni su temelj za izradu nastavnog materijala. Nadalje, autorica se oslanja na R. Filipovića (1971 u: Medved Krajnović 2011: 286) koji tvrdi da su kontrastivna analiza i analiza pogrešaka neophodne za nastavu stranih jezika: „Pomoću kontrastivne analize materinskog i stranog jezika, tj. uspoređivanjem sustava tih dvaju jezika, utvrđujemo njihove formalne i funkcionalne sličnosti i razlike. Na osnovi toga možemo bolje uočiti neke probleme koji se javljaju u učenju stranog jezika, a nismo ih bez te lingvističke analize mogli utvrditi.“ Prema tome, važnost kontrastivne analize i analize pogrešaka u učenju i poučavanju stranog jezika ne možemo nikako osporiti.

Sljedeće poglavlje donosi istraživanje lažnih prijatelja u učenju i poučavanju ukrajinskoga jezika. Nakon ciljeva istraživanja, postavljenih istraživačkih pitanja i hipoteza u poglavlju, opisat ćemo metodologiju istraživanja i usredotočiti se na rezultate.

3 ISTRAŽIVANJE LAŽNIH PRIJATELJA U UČENJU I POUČAVANJU UKRAJINSKOG JEZIKA

Kada govorimo o stranim jezicima važno je obratiti pozornost na probleme koji se pojavljuju prilikom njihova ovladavanja. Kako se vrlo često u odnos stavljaju materinski jezik i strani jezik, njihov međusoban utjecaj je vrlo važan. Lažni prijatelji su vrlo čest predmet istraživanja te njihova složenost stalno potiče nove rasprave i analize. Budući da su oni česta pojava prilikom ovladavanja novim leksikom, njihovo analiziranje je od velike važnosti.

3.1 Cilj istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati prepoznaju li studenti preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje na temelju točnosti njihova prijevoda s ukrajinskog jezika na hrvatski jezik. Jednako tako, jedan od ciljeva je i ispitati utječe li hrvatski kao prvi jezik ispitanika na njihovo jezično znanje u ukrajinskom jeziku, te obraćaju li studenti pozornost na sličnosti između ova dva jezika.

3.2 Istraživačka pitanja i hipoteze

U skladu s ciljevima istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja i hipoteze:

1. Istraživačko pitanje

Hoće li hrvatski studenti prilikom prevođenja prepoznati ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje?

H1: Budući da se radi o studentima treće i četvrte godine preddiplomske razine studija Ukrajinskog jezika i književnosti, tj. onima za koje se pretpostavlja da posjeduju visoko ili srednje jezično znanje u ukrajinskom jeziku, pretpostavka je bila da studenti prepoznaju lažne prijatelje.

2. Istraživačko pitanje

Hoće li hrvatski jezik pozitivno utjecati na jezično znanje studenata u prijevodu ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja?

H2: Smatrali smo da zbog sličnosti hrvatskog i ukrajinskog jezika na leksičkoj razini, hrvatski jezik kao J1 će studentima olakšati prijevod lažnih prijatelja s ukrajinskog jezika na hrvatski.

3.3 Metodologija istraživanja

3.3.1 Ispitanici

Prikupljanje podataka provedeno je u lipnju 2021. godine, u sklopu kolegija *Jezične vježbe ukrajinskog jezika 6 i 8*. Odabrali smo ovaj kolegij jer je na njemu najveći broj polaznika i on je obavezan. U istraživanju je sudjelovalo 16 studenata treće i četvrte godine preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zbog nemogućnosti provedbe istraživanja uživo ono je provedeno online. Studenti su dobili jasne upute te je objašnjeno da se istraživanje provodi u svrhu pisanja diplomskog rada na nastavničkom smjeru. Studentima nije bilo najavljeno da se istražuje poznavanje lažnih prijatelja, nego da se od njih samo traži da prevedu rečenice. Također se od njih tražilo da se ne koriste rječnikom ili bilo kojim drugim pomagalom. Budući da je istraživanje bilo anonimno, studenti su dobrovoljno odlučili pristupiti istraživanju. Studenti su najprije rješavali test sa zadatkom prevođenja, a zatim anketu. Planirano vrijeme istraživanja bilo je 45 minuta.

3.3.2 Metoda istraživanja

Kako smo ranije spomenuli studenti su prvo rješavali test, odnosno morali su prevesti dvadeset i tri rečenice s ukrajinskog jezika na hrvatski jezik (Prilog 1). U dvadeset i tri rečenice (od ponuđenih dvadeset pet) nalazio se jedan lažni prijatelj kojeg studenti trebaju prepoznati i ispravno prevesti. Budući da je prevođenje samo po sebi složena vještina koja zahtijeva uključenost svih mentalnih procesa u jezičnom izražavanju, upotrijebili smo ovu vrstu stimulativnog zadatka kojim bismo potaknuli studente na prepoznavanje ili neprepoznavanje lažnih prijatelja. Cilj je bio da studenti prevode rečenice na temelju svog znanja i oslanjaju se samo na to, te da ne razmišljaju što se možda krije unutar rečenica. Također, željeli smo im dati kontekst, kako bi značenje lažnog prijatelja imalo smisla. Cilj nije bio doslovno prevođenje lažnih prijatelja, nego uspostaviti njihov odnos s drugim riječima u rečenici. Željeli smo ih potaknuti da ne prevode jednu po jednu riječ, već da u cijelosti promotre tekst koji prevode. Osim toga, željeli smo da prepoznaju u rečenici da se radi o lažnim prijateljima bez da im se na to ranije ukazalo. Autorica rada je uz pomoć mentorica osmislila rečenice i odabrala lažne prijatelje koji će se provjeravati.

Nakon rješavanja testa studenti su ispunjavali anketni upitnik (Prilog 2) koji smo djelomično preuzeli od A. Holi (2015). Upitnik smo izmijenili i prilagodili potrebama našeg istraživanja. Odlučeno je da studenti najprije rješavaju test kako bi se spriječio mogući izravni utjecaj pitanja i tvrdnji u anketnom upitniku na rješavanje testa. U prvom dijelu studenti su ispunjavali pitanja o osobnim podacima, kao što su dob, spol, godina studija i druga studijska grupa.

Drugi dio upitnika sastojao se od jedanaest pitanja o studiju Ukrajinskog jezika i književnosti. Na prvih pet pitanja studenti su davali kratke odgovore s *da* ili *ne*, dok je ostalih šest pitanja bilo otvorenog tipa u kojima su studenti trebali detaljnije objasniti svoj odgovor (Što Vas je motiviralo da upišete studij ukrajinskog jezika i književnosti. Što Vam je najteže u učenju i usvajanju ukrajinskog jezika? Što biste promijenili na studiju ukrajinskog jezika i književnosti?). Posljednja pitanja provjeravala su zadovoljstvo studijem, poteškoće na studiju i prosječnu ocjenu studenta. Budući da u radu nismo provjeravali utjecaj individualnih čimbenika, kao što su motivacija i stavovi, na prepoznavanje lažnih prijatelja kod studenata, pitanja otvorenog tipa nismo obuhvatili u analizu našeg istraživanja.

Treći, posljednji dio ankete činile su tvrdnje o međujezičnoj svjesnosti studenata, odnosno koliko čest je, po njima, utjecaj hrvatskog jezika na ovladavanje ukrajinskim i obraćaju li oni pažnju na njihovu sličnost. Radilo se o 6 tvrdnji, a one su se ispitivale Likertovom skalom, čije vrijednosti iznose: 1 – nimalo se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem, niti ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem.

Na temelju gore navedenih pretpostavki u sljedećem poglavlju prikazat ćemo rezultate istraživanja.

4 REZULTATI

Naredna potpoglavlja prikazuju rezultate istraživanja provedenog među studentima preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Rezultati su analizirani pomoću dvije metode. Jedna od metoda je anketni upitnik, koji je između ostalog sadržavao i pitanja vezana uz međujezičnu svjesnost studenata o srodnosti hrvatskog i ukrajinskog jezika. Druga metoda je test u kojem se provjeravalo prepoznavanje i točnost prijevoda ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja.

Analiziraju se rezultati uspjeha studenata u prevođenju lažnih prijatelja s ukrajinskog na hrvatski jezik na temelju pogrešaka u testu. Uspjeh studenata analizira se na način da se promatra broj pogrešaka. Rezultate ćemo usporediti, te analizirati razlike između treće i četvrte godine. U posljednjem dijelu analiziramo točnost prijevoda lažnih prijatelja koje smo podijelili u dvije grupe: lažni prijatelji koji su učestaliji i lažni prijatelji koji se rjeđe upotrebljavaju.

4.1 Rezultati anketnog upitnika

U ovome dijelu prikazujemo rezultate međujezične svjesnosti studenata, odnosno razmatramo kakvo je njihovo poznavanje sličnosti između hrvatskog i ukrajinskog jezika, te pomažu li si studenti materinskim jezikom i pomaže li im drugi strani jezik prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom. Tvrdnje o međujezičnoj svjesnosti pokazat će koliko redovito studenti griješe na temelju međujezične sličnosti i koliko često profesori naglašavaju sličnost hrvatskog i ukrajinskog jezika. Sljedeća tablica prikazuje međujezičnu svjesnost studenta, otežava li im hrvatski jezik učenje ukrajinskog, obraćaju li pažnju na sličnosti između hrvatskog i ukrajinskog jezika i ističu li nastavnici često te sličnosti. Tablica 1 također prikazuje pomažu li studentima drugi strani jezici kojima su ovladali prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom.

Tablica 1. Međujezična svjesnost studenata

	Pomažem si hrvatskim jezikom kada mi je ukrajinska riječ nepoznata.	Hrvatski jezik mi otežava učenje ukrajinskog jezika.	Pogreške u leksiku uzrokovane jezičnim prijenosom iz hrvatskog često ponavljam.	Na nastavi obraćam pažnju na sličnosti i razlike između hrvatskog i ukrajinskog jezika.	Profesori su često uspoređivali ukrajinski jezik s hrvatskim.	Ostali jezici koje znam, pomogli su mi u ovladavanju ukrajinskim jezikom.
1 – nimalo se ne slažem	0% (0)	31,25% (5)	12,5% (2)	0% (0)	0% (0)	12,5% (2)
2 – ne slažem se	0% (0)	50% (8)	25% (4)	0% (0)	6,25% (1)	18,75% (3)
3 – niti se slažem niti ne slažem	18,75% (3)	12,5% (2)	31,25% (5)	6,25% (1)	37,5% (6)	25% (4)
4 – slažem se	31,25% (5)	6,25% (1)	25% (4)	62,5% (10)	43,75% (7)	31,25% (5)
5 – u potpunosti se slažem	50% (8)	0% (0)	6,25% (1)	31,25% (5)	12,5% (2)	12,5% (2)

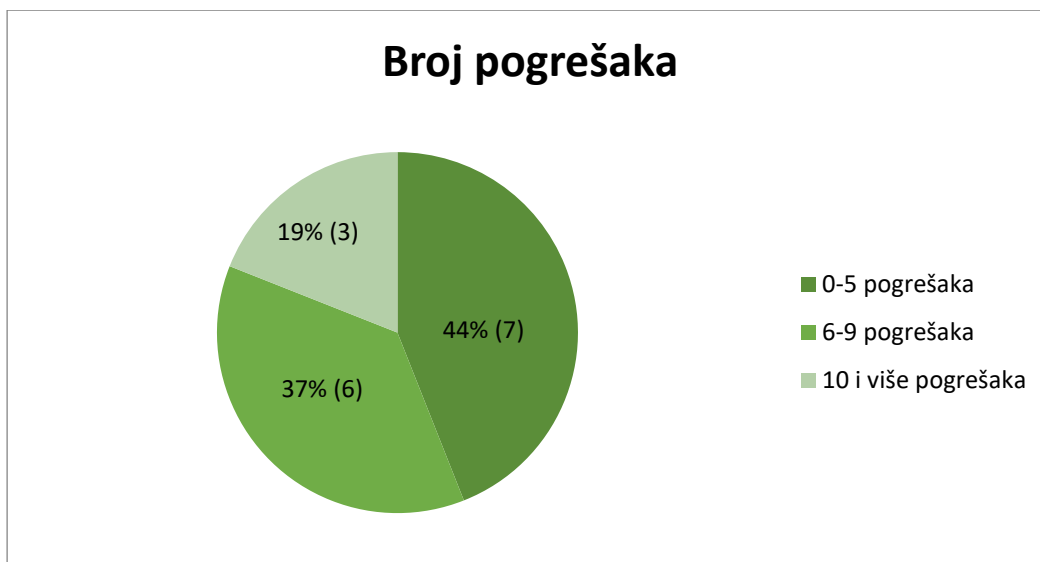
U Tablici 1 može se primijetiti da se neki studenti, njih 50% (N=8), u potpunosti slažu kako si pomažu hrvatskim jezikom prilikom prevođenja rečenica na ukrajinski jezik. Nadalje, tvrdnja „Hrvatski jezik mi otežava učenje ukrajinskog jezika“ prikazuje kako se jednak broj studenata, 50% (N=8), ne slaže da im hrvatski jezik otežava učenje ukrajinskog jezika. Tvrdnja „Pogreške u leksiku uzrokovane jezičnim prijenosom iz hrvatskog često ponavljam“ kojom se procjenjuje količina pogrešaka u leksiku pokazuje nejasne rezultate. Možemo primijetiti kako su mišljenja o učestalosti pogrešaka i njihovo ponavljanje podijeljena, stoga možemo zaključiti kako to ovisi o radu studenta i njegovom napretku više nego o srodnosti jezika. Tvrdnja „Na nastavi obraćam pažnju na sličnosti i razlike između hrvatskog i ukrajinskog jezika“ prikazuje koliko studenata obraća pažnju na sličnosti i razlike hrvatskog i ukrajinskog jezika. Njih 62,5% (N=10) slaže se s tom tvrdnjom te možemo reći kako su studenti svjesni srodnosti dva jezika. Tvrdnja „Profesori su često uspoređivali ukrajinski jezik s hrvatskim“ odnosi se na procjenu studenata koliko često profesori ističu srodnost hrvatskog i ukrajinskog jezika. Prema rezultatima primjećujemo da se nekolicina studenata, njih 43,75% (N=7), slaže s tim da nastavnici često uspoređuju ova dva srodna jezika. Tvrdnjom „Ostali jezici koje znam, pomogli su mi u ovladavanju ukrajinskim jezikom“ provjerava se utjecaj drugih stranih jezika na učenje ukrajinskog jezika. Također se primjećuje kako su mišljenja vezana za navedenu tvrdnju podijeljena, ali možemo zaključiti da studentima drugi strani jezici donekle pomažu, što naravno ovisi o tome kojim stranim jezicima su studenti ovladali.

Budući da je velikom broju studenata druga studijska grupa jedan od slavenskih jezika, razumljivo je zašto nisu sigurni u to pomažu li im oni uistinu ili ih navode na pogreške. U nekim pak slučajevima studenti nisu ni svjesni da jezična srodnost postoji.

4.2 Rezultati ispitivanja lažnih prijatelja

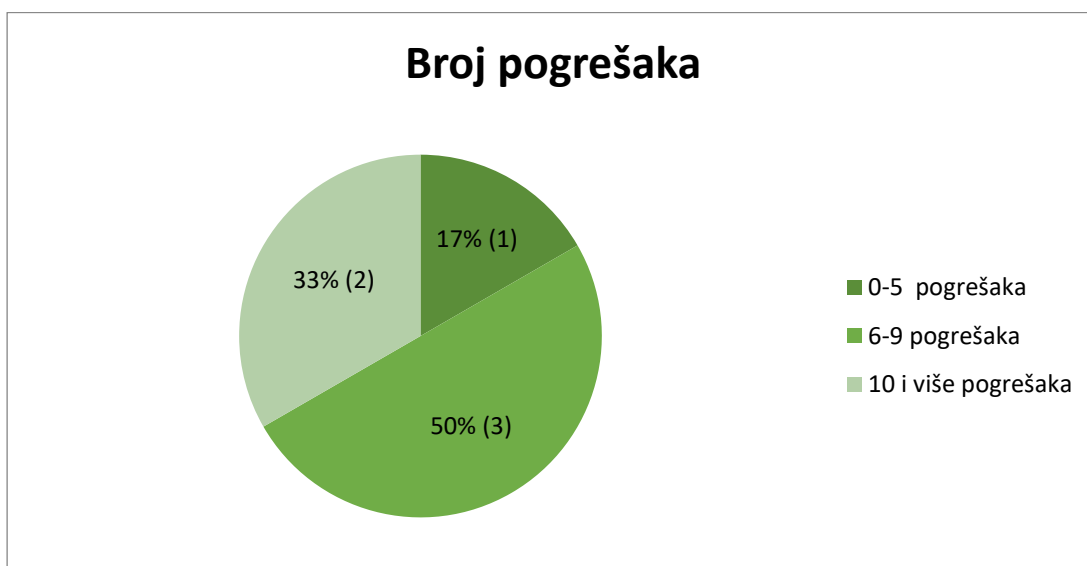
Na početku prikazivanja rezultata važno je reći kako je provedeno istraživanje okvirni pokazatelj poznavanja lažnih prijatelja jer se u istraživanju provjerava poznavanje dvadeset tri lažna prijatelja, a ima ih puno više. Ove lažne prijatelje izabrali smo jer su se studenti već susreli s većinom njih i oni ne bi trebali stvarati poteškoće. Slabije poznavanje lažnih prijatelja ne ovisi isključivo o studentovom općem znanju ukrajinskog jezika. Uspješnost prevođenja smo promatrali tako što smo provjeravali broj pogrešaka kod svakog studenta. Prva skupina su studenti koji su imali 5 ili manje pogrešaka, druga skupina su studenti koji imaju od 6 do 9 pogrešaka i posljednja skupina su oni koji imaju preko 10 pogrešaka. Prvo ćemo prikazati kakav je odnos pogrešaka kod svih studenata zajedno. Također, valja istaknuti kako je samo jedna osoba imala 11 pogrešaka, što je granica prolaznosti. Osim toga, treba reći kako ja za više od 80% studenata druga studijska grupa neki od slavenskih jezika, što im uvelike olakšava prepoznavanje lažnih prijatelja.

Po broju pogrešaka možemo zaključiti kako su svi studenti uspješno riješili test, te niti jedan od njih nije imao preko jedanaest pogrešaka (Graf 1). Neki su bili više uspješni, a neki manje, stoga smo studente podijelili u tri skupine. Vidimo kako samo 19% (N=3) studenata ima 10 i više pogrešaka, što je malo, s obzirom na broj studenata koji su sudjelovali u istraživanju. Možemo reći kako je njihovo poznavanje lažnih prijatelja dobro, dok njih 44% (N=7), što je skoro polovina studenata, ima 5 ili manje pogrešaka, te je njihovo poznavanje lažnih prijatelja odlično. Ostali studenti, njih 37% (N=6), vrlo dobro prepoznaje lažne prijatelje. Valja istaknuti kako niti jedan student nije točno riješio sve rečenice, te da je najmanji broj pogrešaka 2.

Graf 1. Broj pogrešaka svih studenata

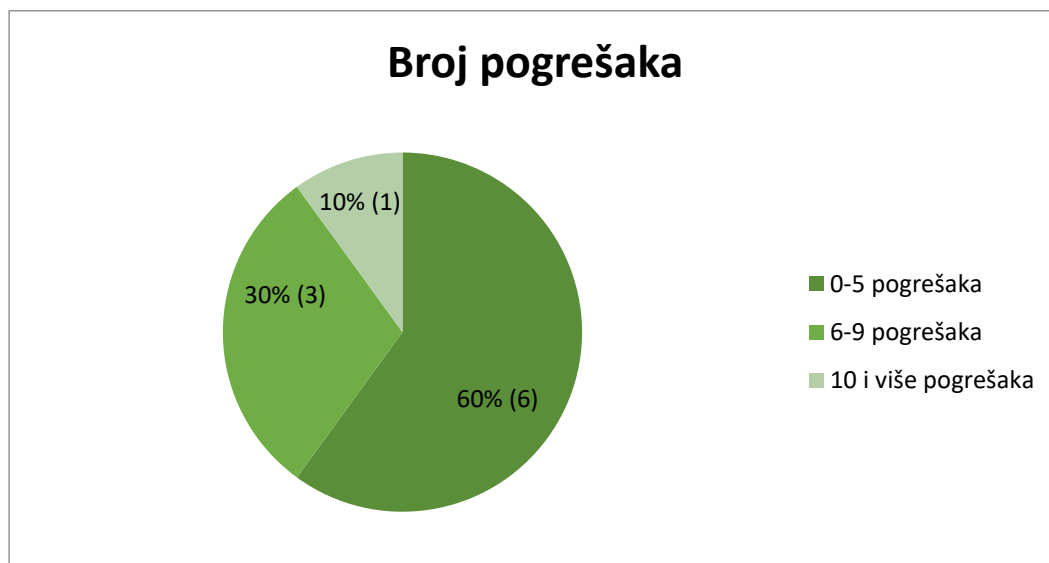
Graf 2 prikazuje uspješnost studenata treće godine. Budući da njih ima puno manje, teže je procijeniti kakvo je njihovo poznavanje ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja. Možemo uočiti kako 50% (N=3) studenata, njih pola, vrlo dobro prepoznaje lažne prijatelje, dok njih 33% (N=2) odlično poznaje hrvatsko-ukrajinske lažne prijatelje. Samo 17% (N=1) studenata slabije prepoznaje lažne prijatelje.

Graf 2. Broj pogrešaka studenata treće godine

Na Grafu 3 možemo vidjeti kako 60% (N=5) studenata ima 5 ili manje pogrešaka. 30% (N=3) studenata ima manje od 10 pogrešaka, te je njihovo poznavanje lažnih prijatelja dobro. Važno

je istaknuti kako samo 10% (N=1) ima preko 10 pogrešaka. Možemo opaziti kako su studenti četvrte godine uspješni, ali razlog tome može biti godina prednosti u poznavanju leksika u odnosu na treću godinu.

Graf 3. Broj pogrešaka studenata četvrte godine

Tablice 2 i 3 prikazuju broj pogrešaka prema riječima, odnosno prikazuju koliko učenika je pogrešno prevelo zadanu riječ. Podijelili smo riječi u dvije skupine. Prva skupina su riječi koje se češće upotrebljavaju i studentima su poznatije. Radi se o 12 riječi. Drugu skupinu čine riječi s kojima se studenti rijetko susreću i ne koriste se toliko na kolegiju *Jezične vježbe iz ukrajinskog jezika*. Ovu skupinu čini 11 riječi. Autorica je samostalno napravila podjelu po učestalosti na temelju vlastitog iskustva i tekstova koji se koriste na nastavi. U prvom stupcu se nalaze riječi na ukrajinskom jeziku. Zatim je u drugom stupcu napisan točan prijevod riječi, a u trećem je stupcu prikazan postotak i broj studenata koji su riječ preveli pogrešno.

Tablica 2. Lažni prijatelji koji su učestaliji

Lažni prijatelji	Prijevod	Pogreške
Млинці	Palačinke	0%
Сукня	Haljina	6,25% (1)
Травень	Svibanj	6,25% (1)
Завод	Tvornica	0%
Листопад	Studeni	0%
Дім	Kuća, dom	18,75% (3)
Байка	Basna	37,5% (6)
Часник	Češnjak	0%
Серпень	Kolovoz	0%
Повість	Pripovijetka, priča	0%

Магазин	Dućan	0%
Дивний	Čudan	12,5% (2)

Tablica 3. Lažni prijatelji koji su manje učestali

Lažni prijatelji	Prijevod	Postotak
Хитрий	Lukav, podmukao	31,25% (5)
Жито	Raž	68,75% (11)
Миршавий	Neugledan, jadan	93,75% (15)
Вредний	Škodljiv, pakostan	81,25% (13)
Задирати	Podizati, stavljati	0%
Зазирати	Zavirivati, zagledati	18,75% (3)
Ягоди	Bobice, šumsko voće	25% (4)
Журба	Tuga	31,25% (5)
Домовина	Lijes	81,25% (13)
Дуга	Lúk	93,75% (15)
Скупий	Škrt	18,75% (3)

Tablica 2 prikazuje lažne prijatelje koji su učestaliji i studentima su poznati. Primjećujemo kako su studenti pogrešno preveli samo pet riječi koje su učestalije. Riječi *сукня* i *травень* pogrešno je prevelo samo 6,25% (N=1). Njih 18,75% (N=3) prevelo je pogrešno riječ *дим*, koja je vrlo često korištena riječ i jedna od riječi koju studenti uče na prvoj godini. Riječ *дивний* je pogrešno prevelo 12,5% (N=2) studenata, što je vrlo dobro jer se ta riječ rjeđe pojavljuje od prethodne tri riječi. Posljednja riječ koja je studentima zadala problem je *байка*, koju je pogrešno prevelo čak 37,5% (N=6) studenata. Važno je istaknuti kako je ovo također jedna od riječi koju studenti uče na početku studiranja i očekuje se da ju poznaju. Trećina studenata pogrešno je prevela tu riječ. Također možemo uočiti da od 12 poznatih riječi 7 riječi su svi studenti točno preveli i nisu imali poteškoća s njima. Valja reći kako su to riječi koje studenti poznaju s prve godine studija i očekuje se od njih da su dobro upoznati s njima.

Za razliku od Tablice 2, Tablica 3 prikazuje lažne prijatelje koji se manje upotrebljavaju i većina studenata nije upoznata s pojedinim riječima. Prvo ćemo obratiti pozornost na riječ *задирати* koju su svi studenti točno preveli. Važno je istaknuti kako se ova riječ vrlo rijetko pojavljuje na nastavi, ali vidimo kako su je studenti uspješno svladali. Riječi *миршавий* i *дуга* je pogrešno napisalo 93,75% (N=15) studenata, odnosno jedna osoba je točno prevela obje riječi. Ovaj rezultat nije iznenađujući jer studenti riječi *дуга* i *миршавий* ne susreću često ili je nikad nisu ni susreli. Potom slijede riječi *домовина* i *вредний* koje je pogrešno prevelo 81,25% (N=13) studenata. Obje riječi su manje učestale, ali očekuje se od studenata treće i četvrte godine da ih poznaju. Nadalje riječ *жито* pogrešno je prevelo 68,75% (N=11)

studenata. Dvije trećine studenata pogrešno je prevelo ovu riječ, što nije iznenađujuće jer se ona pojavljuje samo u određenom kontekstu i studenti se rijetko susreću s njom. Slijede riječi koje je manji broj studenata pogrešno prevelo. Riječi *xumpuï* i *журба* pogrešno je prevelo 31,25% (N=5) studenata. Ovo su riječi koje studenti znaju bolje, ali se ponekad zbog brzopletosti i prevelike sličnosti s hrvatskim jezikom pogrešno prevedu. Na kraju slijede riječi koje je prevelo pogrešno manje od pet studenata. Riječ *язоду* pogrešno je prevelo 25% (N=4) studenata, a riječi *зазупаму* i *скынуï* pogrešno je prevelo 18,75% (N=3) studenata. Važno je reći kako su posljednje tri riječi učestalije od prethodne 3, što možemo vidjeti po rezultatima studenata. Također, možemo primijetiti kako pojedini studenti imaju poteškoća s riječima koje se češće pojavljuju, dok je nekima lakše prevoditi riječi koje su im manje poznate. Studenti točno prevode lažne prijatelje u skladu s njihovom učestalošću i složenošću, odnosno jasno je kako više studenata pogrešno prevodi riječi koje se manje upotrebljavaju dok su ove učestale gotovo svi točno preveli.

Kako je prva hipoteza (H1) bila da hrvatski studenti prilikom prevođenja prepoznaju ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje, možemo reći kako je ona potvrđena. Veliki broj studenata 44% (N=7) vrlo dobro poznaje lažne prijatelje, odnosno dvadeset i tri lažna prijatelja koji su dio istraživanja. Možemo uočiti znatne razlike između studenata treće i četvrte godine, ali i razlike prilikom prevođenja učestalih i onih manje učestalih lažnih prijatelja. Važno je reći kako neovisno o ocjeni koju je student imao iz kolegija *Jezične vježbe iz ukrajinskog jezika* i neovisno o uspješnosti na studiju, svi studenti grijehili su u prijevodu. Možemo reći kako druga hipoteza (H2), olakšava li hrvatski jezik studentima prijevod lažnih prijatelja s ukrajinskog na hrvatski, nije u potpunosti potvrđena. Razlog tomu je taj, što nisu svi studenti svjesni srodnosti hrvatskog i ukrajinskog, te smo na temelju rezultata mogli zaključiti kako je u nekim slučajevima hrvatski imao negativan utjecaj. Stoga, ne možemo reći kako studentima hrvatski jezik uvijek olakšava prevođenje, nego samo ponekad.

Unatoč tome što studenti obraćaju pažnju na srodnost hrvatskog i ukrajinskog jezika, te što im profesori ukazuju na tu srodnost, možemo reći kako su prema tome neke od pogrešaka nerazumljive. Valja istaknuti kako bi u tome slučaju broj pogrešaka kod pojedinih studenata trebao biti znatno manji, te da pojedine riječi, posebno one učestale, trebaju svi prevesti točno. Iako smo vidjeli kako samo 19% (N=3) studenata ima preko deset pogrešaka, treba naglasiti da je broj pogrešaka zabrinjavajući. Kod studenata ove razine znanja očekuje se malo bolje

poznavanje lažnih prijatelja, posebno poznavanje lažnih prijatelja koji su često upotrebljavani prilikom studiranja i na njihovu se sličnost često ukazuje. Po svemu sudeći, studenti prepoznaju ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje i u nekim slučajevima obraćaju pozornost na srodnost ukrajinskog i hrvatskog jezika prilikom ovladavanja ukrajinskim jezikom.

ZAKLJUČAK

Svrha ovog diplomskog rada bila je prikazati i analizirati pojavu lažnih prijatelja, te istražiti njihovo prepoznavanje kod hrvatskih studenata preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

U prvom dijelu rada postavili smo teorijske osnove i opisali lingvističku pojavu lažnih prijatelja. Koristeći jezikoslovnu literaturu odredili smo pojam *lažni prijatelji*, te smo razmotrili upotrebu u slavenskom jezikoslovlju sinonimnog naziva *međujezična homonimija*. Nadalje, predstavili smo neke klasifikacije lažnih prijatelja i opisali uzroke njihova nastanka i poteškoće s kojima se pojedinci susreću prilikom prevođenja lažnih prijatelja s materinskog jezika na strani i obrnuto. Prije nego smo pojasnili problematiku međujezičnog utjecaja, definirali smo pojmove *strani jezik* i *materinski jezik*. Kako je jezik dio svakodnevnog čovjekova života, možemo shvatiti njegovu složenost. Upravo to nam pokazuje materinski jezik koji nesvjesno usvojen stvara velike poteškoće prilikom učenja stranog jezika. Teorijska osnova nam je potvrdila kako je utjecaj materinskog jezika na J2 vrlo značajan i da ponekad osobe nisu svjesne toga utjecaja.

Shodno tome, možemo reći kako je istraživanje poznavanja ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja kod hrvatskih studenata preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu potvrdilo pretpostavke izložene u teorijskom dijelu. Unatoč malom broju ispitanika (N=16), uspjeli smo dokazati da studenti prepoznaju ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje, te da je utjecaj hrvatskog jezika na ukrajinski jezik prisutan. Osim toga, primijetili smo da se kod svih studenata, bez obzira na njihovu uspješnost i poznavanje leksika, pojavljuju smetnje uzrokovane materinskim jezikom, odnosno hrvatskim. Stoga možemo reći kako je na prevođenje lažnih prijatelja kod studenata velik utjecaj imao hrvatski jezik. Ono što smo također ispitivali je međujezična svjesnost učenika o srodnosti ukrajinskog i hrvatskog jezika. Došli smo do zaključka da studenti u većini slučajeva obraćaju pažnju na sličnosti između dva jezika, ali da nisu uvijek svjesni pogrešaka koje proizlaze iz tih sličnosti. Valja reći kako smo istraživanjem dobili uvid u poznavanje ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja kod studenata preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti, te da su naše hipoteze potvrđene. Jedan nedostatak koji možemo istaknuti je mali broj ispitanika koji

su sudjelovali u istraživanju. Osim toga, istraživanje je provedeno *online*, stoga nismo mogli dodatno uvrstiti različite zadatke slušanja i govorenja.

Možemo zaključiti kako su lažni prijatelji unatoč svojoj rasprostranjenosti, poseban fenomen koji će uvijek predstavljati problem prilikom prevođenja. Osoba ne može uvijek znati sve lažne prijatelje i često će biti pod utjecajem materinskog jezika prilikom ovladavanja stranim jezikom. Kada govorimo o odnosu ukrajinskog i hrvatskog jezika možemo reći kako njihova sličnost dovodi do brojnih prednosti prilikom učenja i poučavanja ukrajinskog jezika, ali isto tako navodi govornika da se oslanja na hrvatski jezik i onda kada to ne bi trebao. Temelj ovladavanja stranim jezikom je jezično znanje govornika koje mu treba biti orijentir prilikom učenja stranog jezika. Govornik se više treba osloniti na novostečena znanja iz stranog jezika, a manje na postojeća znanja iz materinskog jezika.

Značenje ovog istraživanja za nastavu ukrajinskog jezika u školama je znatno jer će potaknuti studente da osvijeste postojanje ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja. Također, može osvijestiti i nastavnike da u procesu poučavanja postupno uvode različite komunikacijske vježbe u kojima studenti uvježbavaju i nesvjesno usvajaju lažne prijatelje. Ovim akcijskim istraživanjem može se otvoriti put k daljnjem ispitivanju lažnih prijatelja ne samo u visokom obrazovanju, već i ostalim ciklusima obrazovanja, od osnovnoškolskog do srednjoškolskog, gdje se ukrajinski jezik uči kao fakultativni predmet po Modelu C. Time se tada može dobiti i bolji uvid u proces učenja ukrajinskih lažnih prijatelja kod učenika različite dobi, a jednako tako i na različitim etapama učenja jezika.

PRILOZI

Prilog 1. Test

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Molim Vas da pažljivo pročitate test i riješite ga. Napominjem kako je test ANONIMAN i neće utjecati na Vaše ocjene iz Jezičnih vježbi iz ukrajinskog jezika. Vaši odgovori poslužit će u svrhu pisanja diplomskog rada na nastavničkom smjeru diplomskog studija Katedre za ukrajinski jezik i književnost.

Unaprijed se zahvaljujem na Vašoj pomoći!

Prevedite sljedeće rečenice na hrvatski jezik. (Nemojte koristiti rječnik ili bilo koje drugo pomagalo!)

1. У нього був дуже хитрий пес, який усюди слідував за ним.

2. На столі були різноманітні страви: курка, макарони, запечена картопля та соус, різні види тортів і навіть млинці.

3. Після сніданку Оксана вмилася, одягнула нову сукню і поїхала до міста.

4. Нарешті настав травень. Це мій улюблений місяць: у цьому місяці я святкую свій день народження.

5. Сьогодні я їду з дідом на поле: будемо там сіяти жито й пшеницю.

6. Сашко все життя працював на заводі. Він любить там працювати.

7. Оксана найбільше любить листопад, бо в листопаді вона може гуляти під дощем у своїх різнокольорових черевиках.

8. Микола в дитинстві був миршавим хлопчиком, а коли виріс, зміцнів.

9. Побачивши дім у лісі, Іван побіг, увесь час думаючи про свою матір.

10. Він писав такі чудові байки, я їх усі читала.

11. Марк не знав, наскільки вредний був його син.

12. На подвір'ї біля вогнища він їв хліб та м'ясо з часником.

13. Не можна задирати ноги на стіл, бо це непристойно.

14. Під час прогулянок містом я люблю зазирати в маленькі вулички.

15. Нарешті настав серпень. Тепер ми можемо ходити на річку і їсти морозиво.

16. Екологічно чисті ягоди надзвичайно корисні для здоров'я дітей та дорослих, особливо якщо їх вживати свіжими.

17. Прочитавши повість, ви дізнаєтеся про славетного вченого і мандрівника, який побував у різних куточках світу.

18. Щодня моя мама бачить у магазині щось нове, що вона хоче купити.

19. Поки вона чекала свою матір, ще більша журба охопила Ганну.

20. Сусідка пригадала дивний випадок, який стався з нею, коли вона працювала в кінотеатрі.

21. Чоловік ішов за домовиною блідий, наче смерть, без сліз в очах.

22. Міст над річкою, що протікає за селом, прогнувся дугою.

23. Коли справа стосувалася грошей, мій дідусь був не скупий, а ощадливий.

Prilog 2. Anketni upitnik

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Anketni upitnik

Molim Vas da pažljivo pročitate i ispunite anketu. Ona je **ANONIMNA** i neće utjecati na Vaše ocjene iz kolegija. Vaši odgovori poslužit će u svrhu pisanja diplomskog rada na nastavničkom smjeru diplomskog studija Katedre za ukrajinski jezik i književnost.

Unaprijed se zahvaljujem na Vašoj pomoći!

OPĆI PODACI:

Dob _____

Godina studija:

Druga studijska grupa _____

Zaokružite i/ili dopunite odgovore na sljedeća pitanja

1. Ukrajinski jezik i književnost sam učio/la i prije nego što sam upisao/la studij.	Da/Ne
2. Namjeravam nastaviti studij ukrajinskog jezika i književnosti	Da/Ne
3. Studij ukrajinskog jezika i književnosti je bio moj prvi izbor kod upisa fakulteta.	Da/Ne
4. Studij ukrajinskog jezika i književnosti sam upisao/la jer nisam imao/la drugog izbora.	Da/Ne
5. Uz ukrajinski jezik studiram još jedan strani jezik.	Da/Ne

1. Što Vas je motiviralo da upišete studij ukrajinskog jezika i književnosti.

2. Što Vam je najteže u učenju i usvajanju ukrajinskog jezika? (gramatika, leksik, morfologija)

3. Što biste promijenili na studiju ukrajinskog jezika i književnosti (broj sati, materijale, nastavnike...)?

4. Koja Vam je prosječna ocjena na studiju ukrajinskog jezika i književnosti?

5. Procijenite svoje znanje ukrajinskog jezika na način da u dolje navedenoj tvrdnji zaokružite ocjenu od 1 – 5 koja se odnosi na Vaše znanje, s time da ocjena 1 označava slabo znanje u jeziku, a ocjena 5 odlično znanje.

Ocijenio/la bih svoje znanje ukrajinskog jezika ocjenom:

1 2 3 4 5

6. Je li Vam Vaše višejezično znanje pomoglo u studiju ukrajinskog jezika i književnosti i na kojinačin? (sličnosti u jeziku, razvijene strategije učenja). Molim Vas da što detaljnije objasnite svoj odgovor.

Zaokruži jedan broj na ljestvici od 1 do 5 ovisno o stupnju slaganja s tvrdnjom:

- 1 - nimalo se ne slažem
2 - ne slažem se
3 - niti se slažem niti ne slažem
4 - slažem se
5 - u potpunosti se slažem

MEĐUJEZIČNA SVJESNOST UČENIKA	
Pomažem si hrvatskim jezikom kada mi je ukrajinska riječ nepoznata.	1 2 3 4 5
Hrvatski jezik mi otežava učenje ukrajinskog jezika.	1 2 3 4 5
Pogreške u leksiku uzrokovane jezičnim prijenosom iz hrvatskog često ponavljam.	1 2 3 4 5
Na nastavi obraćam pažnju na sličnosti i razlike između hrvatskog i ukrajinskog jezika.	1 2 3 4 5
Profesori su često uspoređivali ukrajinski jezik s hrvatskim.	1 2 3 4 5
Ostali jezici koje znam, pomogli su mi u ovladavanju ukrajinskim jezikom.	1 2 3 4 5

Prilog 3. Mali glosar ukrajinsko-hrvatskih lažnih prijatelja

БАЙКА – ВАЈКА ²	
<p>ба́йка, <i>жін.</i></p> <p>1. невеликий віршований або, рідше, прозовий повчальний твір алегоричного змісту.</p> <p>- basna</p> <p>2. <i>розм.</i> вигадка, розповідь про те, чого насправді не було, не може бути.</p> <p>- <i>razg.</i> svakojako pretjerana priča o nečemu [pričati bajke]; izmišljotina</p>	<p>bājka <i>ž</i></p> <p>1. a. <i>knjiž.</i> kratka poetska priča fantastična sadržaja b. priča o nevjerojatnim doživljajima realnih bića i susretima s nerealnim bićima [kao u bajci]</p> <p>2. <i>razg.</i> svakojako pretjerana priča o nečemu [pričati bajke]; izmišljotina</p>
ВРЕДНИЙ – VRIJEDAN ³	
<p>вредний, <i>прикм.</i></p> <p>1. <i>діал.</i> капосний.</p> <p>- škodljiv, pakostan</p>	<p>vrijédan <i>prid.</i></p> <p>1. koji vrijedi, koji ima vrijednost, dragocjen</p> <p>2. marljiv, radin</p> <p>3. (čega, koga) koji zaslužuje što, dostojan čega</p>
ДИВНИЙ – DIVAN ⁴	
<p>дівний, <i>прикм.</i></p> <p>1. який викликає подив.</p> <p>- čudan</p> <p>2. дуже гарний; чудовий, чарівний.</p> <p>- lijep, divan</p>	<p>dīvan <i>prid.</i></p> <p>1. koji izaziva divljenje, neobično lijep; krasan; vrlo prikladan</p>
ДИМ – DIM	
<p>дім, <i>чол.</i></p> <p>1. будівля, признач. для житла або для</p>	<p>dīm <i>m</i></p> <p>1. a. lagana tvar koja se diže u zrak kad što</p>

² Ukrajinski leksem *байка* i njegov hrvatski parnjak *bajka* su djelomični lažni prijatelji jer se preklapaju u jednome značenju.

³ U rječnicima hrvatskog jezika u slučaju pridjeva koji imaju neodređeni i određeni oblik, navodi se neodređeni oblik. Određeni oblik hrvatskog neodređenog pridjeva *vrijédan* je *vrijédni* stoga pridjev *vrijédni* tvori lažni par s ukrajinskim pridjevom *вредний*.

⁴ Određeni oblik hrvatskog neodređenog pridjeva *dīvan* je *dīvni*, stoga pridjev *dīvni* tvori lažni par s ukrajinskim pridjevom *дивний*. Istovremeno ukrajinski pridjev *дивний* i hrvatski *dīvni* su djelomični lažni prijatelji.

розміщення різних установ; будинок, хата, домівка, господа. - kuća, dom	izgara b. magla od morskih kapljica koju stvara bura
2. приміщення, в якому живуть люди; житло. - prostorija	2. <i>pren.</i> ono što je varljivo, prividno 3. <i>pov. etnol. meton.</i> kuća, domaćinstvo kao jedinica po kojoj se obračunavaju dažbine (porez)
ДОМОВИНА – DOMOVINA	
домові́на, жін. 1. місце, де поховано померлого; могила. - grob 2. те саме, що труна. - lijes	dòmovina ž 1. zemlja rođenja, zemlja podrijetla, zemlja kojoj čovjek pripada po svojim pravima ili po osjećajima 2. <i>rij.</i> zemlja, kraj gdje se što pojavilo, gdje uspijeva, gdje je autohtono; obitavalište, postojbina, stanište
ДУГА – DUGA	
дуга́, жін. 1. округла крива лінія. - lúk	dúga ž 1. <i>meteor.</i> atmosferska optička pojava, luk boja spektra koji nastaje kad se na kapima kiše na strani nasuprot Suncu prelamaju sunčane zrake
ЖИТО – ŽITO	
жі́то, сер. 1. злакова рослина, зерна якої використовуються для виготовлення хліба. - raž 2. зерно цієї рослини. - zrno raži	žito sr 1. <i>bot.</i> zajednički naziv za sve žitarice ili za više bilo kojih žitarica
ЖУРБА – ŽURBA	
журба́, жін. 1. невеселий настрій, важкі почуття; печаль, смуток. - tuga	žurba ž 1. hitnja, žurenje, brzina
ЗАВОД – ZAVOD	

<p>завóд, чол.</p> <p>1. промислове підприємство.</p> <p>- tvornica</p>	<p>závod m</p> <p>1. ustanova, društvo, organizacija koja promiče istraživanja, znanost, naobrazbu, obavlja različite djelatnosti itd.</p>
<p>ЗАДИРАТИ – ZADIRATI</p>	
<p>задира́ти, недок.</p> <p>1. підносити, піднімати вгору.</p> <p>- podizati, dizati</p> <p>2. робити, утворювати задирку (на дереві, пальцях руки і т. ін.)</p> <p>- poderati, oderati</p>	<p>zàdirati (u što) nesvrš.</p> <p>1. mijesati se u tuđu nadležnost, zalaziti u drugo područje</p>
<p>ЗАЗИРАТИ – ZAZIRATI</p>	
<p>зазира́ти, недок.</p> <p>1. дивитися у (за) що-небудь і т. ін., намагаючись побачити когось, щось; заглядати.</p> <p>- gledati, provirivati</p> <p>2. ненадовго заходити, заїжджати кудись.</p> <p>- svratiti na kratko</p>	<p>zàzirati (od čega, od koga) nesvrš.</p> <p>1. osjećati odbojnost prema čemu, osjećati zazor; ustručavati se, prèzati</p>
<p>ЛИСТОПАД – LISTOPAD</p>	
<p>листопа́д, чол.</p> <p>1. опадання листя восени (в теплих країнах – перед початком посушливої пори року), а також час цього опадання.</p> <p>- opadanje lišća</p> <p>2. одинадцятий місяць календарного року; третій місяць осені.</p> <p>- studenì</p>	<p>lìstopād m</p> <p>1. deseti mjesec u godini</p>
<p>МАГАЗИН – MAGAZIN⁵</p>	
<p>магази́н, чол.</p> <p>1. приміщення для роздрібної торгівлі; крамниця.</p>	<p>màgazìn m</p> <p>1. a. robna kuća b. skladište</p> <p>2. ilustrirani list, ob. u svesku, usmjerena,</p>

⁵ Ukrajinski leksem *магазин* i hrvatski *magazin* su djelomični lažni prijatelji jer se preklapaju u dvama značenjima – „robna kuća (dućan)“ i „skladište“.

<p>- dućan</p> <p>2. приміщення для зберігання запасів харчування, боєприпасів, деталей і т. ін.; комора, склад.</p> <p>- ostava, skladište</p>	<p>raznolika (zabavnog, društvenog itd.) sadržaja [ilustrirani magazin; modni magazin; zabavni magazin]</p> <p>3. TV-emisija koja informira o nizu događaja, ob. zabavnog, društvenog karaktera</p> <p>4. <i>rij.</i> dio vatrenog oružja u koji dolaze oštri naboji; spremnik, „sanduk“, šaržer</p>
<p>МИРШАВИЙ – MRŠAV⁶</p>	
<p>міршавий, <i>прикм.</i></p> <p>1. який має непривабливу зовнішність, нездоровий, жалюгідний вигляд; слабосильний, хворобливий (про людей і тварин); нездалий</p> <p>- neugledan, neprivlačan, boležljiv</p> <p>2. який погано, негусто росте (про рослини); чахлий.</p> <p>- zакр̀žljao</p>	<p>mřšav <i>prid.</i></p> <p>1. a. koji je nedovoljno ishranjen; slab, suh, opr. ugojen, v. ugojiti se, opr. debeo, gojazan b. u kojem nema masnoće; postan, opr. mastan</p> <p>2. <i>pren.</i> koji je neznatan po količini, siromašan po sadržaju čega [mřšavi ručak]; oskudan</p>
<p>МЛИНЕЦЬ (мн. МЛИНЦІ) – MLINCI⁷</p>	
<p>млинець, <i>чол.</i></p> <p>1. тонкий коржик з рідкого тіста, спечений на сковороді.</p> <p>- palačinka</p>	<p>mlinac <i>m</i> i mlinci <i>mn</i></p> <p>1. kućanska sprava za mljevenje kave, papra, maka i sl.</p> <p>2. <i>mn.</i> zagorski kulinarski specijalitet s prepečenim tijestom, nemasnim tijestom, razmravljenim te prelivenim umakom za pečenje</p>
<p>ПОВІСТЬ – POVIJEST</p>	
<p>пові́сть, <i>жін.</i></p> <p>1. літературний художній розповідний твір,</p>	<p>pøvijest <i>ž</i></p> <p>1. <i>term.</i> ukupnost prošlih činjenica, prošla</p>

⁶ Određeni oblik hrvatskog neodređenog pridjeva *mřšav* je *mřšavī*, stoga pridjev *mřšavī* tvori lažni par s ukrajinskim pridjevom *миршавий*.

⁷ Ukrajinska imenica *млинець* tvori lažni par sa hrvatskom imenicom muškog roda *mlinac* (kućanska sprava za mljevenje kave, papra, maka i sl.), a oblik ukrajinske imenice u množini *млинци* tvori lažni par s hrvatskom imenicom u množini *mlinci*.

що займає проміжне місце між оповіданням і романом. - pripovijetka 2. оповідання. - priča	stvarnost (res gestae), predmet bavljenja povjesničara 2. <i>razg. historija</i> 3. a. školski predmet b. <i>žarg. meton. udžbenik za taj predmet</i>
СЕРПЕНЬ – SRPANJ	
сёрпень , <i>чол.</i> 1. восьмий місяць календарного року. - kolovoz	sřpanj <i>m</i> 1. sedmi mjesec u godini
СКУПИЙ – SKUP ⁸	
скупій , <i>прикм.</i> 1. який уникає витрат; надміру, до жадібності ощадливий (про людину). - štedljiv, škrt 2. <i>перен.</i> недостатній, неповний у певному відношенні; бідний на щось. - nedovoljan	skûp <i>prid.</i> 1. koji ima visoku cijenu, koji stoji mnogo novca
СУКНЯ – SUKNJA	
сўкня , <i>жін.</i> 1. жіночий одяг, верхня частина якого, що відповідає кофті, становить єдине ціле з нижньою частиною, що відповідає спідниці; плаття, сукенка, суконка. - haljina	sùknja <i>ž</i> 1. jednodijelni ženski odjevni predmet (u nekih naroda i dio muške narodne nošnje) koji pokriva dio tijela od struka nadalje
ТРАВЕНЬ – TRAVANJ	
травень , <i>чол.</i> 1. п'ятий місяць календарного року. - svibanj	trâvanj <i>m</i> 1. četvrti mjesec u godini
ХИТРИЙ – HITAR ⁹	

⁸ Određeni oblik hrvatskog neodređenog pridjeva *skûp* je *skûpī*, stoga pridjev *skûpī* tvori lažni par s ukrajinskim pridjevom *скупій*.

⁹ Određeni oblik hrvatskog neodređenog pridjeva *hitar* je *hitrī*, stoga pridjev *hitrī* tvori lažni par s ukrajinskim pridjevom *хитрий*.

<p>хітрий, прикм.</p> <p>1. який для досягнення чого-небудь діє непрямыми, обманними шляхами; підступний, лукавий.</p> <p>- lukav, podmukao</p>	<p>hītar prid.</p> <p>1. koji radi brzo, koji se kreće brzo</p>
<p>ЧАСНИК – ČASNIK</p>	
<p>часнік, чол.</p> <p>1. овочева городня рослина з різким смаком і запахом, що належить до цибулинних культур родини лілійних</p> <p>- češnjak</p>	<p>časnik (časnik) m</p> <p>1. onaj koji ima visoku i ujedno počasnu službu</p> <p>2. oficir u trgovačkoj mornarici</p> <p>3. <i>vojn.</i> osoba na zapovjedničkom položaju; svaki od vodećih činova u oružanim snagama Republike Hrvatske; činovi od poručnika do generala zbora</p>
<p>ЯГОДА – JAGODA</p>	
<p>ягода, жін.</p> <p>1. соковитий, невеликого розміру плід трав'яних та кущових рослин. Плід деяких рослин (вишні, сливи тощо)</p> <p>- bobice, šumsko voće</p>	<p>jàgoda ž</p> <p>1. <i>bot.</i> niska zeljasta biljka iz roda Fragaria, daje jestiv sladak plod crvene boje</p> <p>2. plod nalik plodu jagode; fragola</p>

POPIS LITERATURE I IZVORA

1. Angelovska, Tanja (2018) „Cross-linguistic awareness of adult L3 learners of English: a focus on metalinguistic reflections and proficiency“, *Language awareness*, 27, 1–2, 136–152.
2. Anić, Vladimir (1991) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
3. Banković-Mandić, Ivančica (2019) „Hrvatski jezik u kontaktu s drugim slavenskim jezicima u prošlosti i danas“, *Romanoslavica*, 55, 1, Zagreb, 18–31.
4. Barakatova = Баракатова Н. А. (2016) „Проблема міжмовної омонімії в методиці викладання другої слов'янської мови“, *Український смисл*, Дніпро, 38–46.
URL:http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FI_LA=&2_S21STR=Umysl_2016_2016_7 (pristupljeno: 26.4.2021).
5. Brdar, Mario (1992) „Lažni prijatelji i teorija jezičnih dodira“, *Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom*, ur. Marin Andrijašević, Yvonne Vrhovac, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb, 219–225.
6. Bunčić, Daniel (1999) „False Friends of the Slavist / Ukrainian-Croatian“.
URL: https://en.wikibooks.org/wiki/False_Friends_of_the_Slavist/Ukrainian-Croatian (pristupljeno: 21.4.2021).
7. Carević, Ivana (2010) *Kontrastivni pristup u nastavi engleskoga jezika: sustav obrade pridjeva u nastavi engleskoga jezika prema dobi*, *Odgojne znanosti*, 12/1, Zagreb, 229–240.
8. Chacón-Beltrán, Rubén, Christian Abello-Contesse and María del Mar Torreblanca-López (2010) *Insights into Non-native Vocabulary Teaching and Learning*, *Multilingual Matters*, Bristol, Buffalo, Toronto.
9. Čuba = Чуба Галина (2015) „Міжмовна омонімія як джерело помилок при вивченні української мови студентами-поляками“, *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, 11, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 90–96.
10. Danyljuk, Masyc'ka = Данилюк Н., Т. Масицька (2020) „Навчально-методична база для вивчення української мови як іноземної на підготовчому відділенні“, *Studia Ukrainica Posnaniensia*, VIII/1, Poznanj, 19–32.

11. Filipović, Rudolf (1986) *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga, Zagreb.
12. Holi, Andrea (2015) *Motivacija hrvatskih studenata za studij češkog jezika i književnosti*, diplomski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu.
13. Хорошковська О. Н. (2012) *Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах ступеня з мовами викладання національних меншин України*, Педагогічна думка, Київ.
14. Ivir, Vladimir (1968) „Serbo-Croat-English false pair types“, *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia*, 25–26, Zagreb, 149–159.
15. Jaremenko, Slipuško = Яременко В., О. Сліпушко (2007) *Новий тлумачний словник української мови*, том 1, А–К, том 2, К–П, том 3, П–Я. Аконт, Київ.
16. Karović, Mate (2008) *Uvod u indoeuropsku lingvistiku*, Matica hrvatska, Zagreb.
17. Kempe, Vera, Brian MacWhinney (1996) „The crosslinguistic assessment of foreign language vocabulary learning“, *Applied Psycholinguistics*, 17, 2, 149–183
18. Кіцула = Кіцила Лідія (2000) „Деякі теоретичні проблеми дослідження омонімії в слов'янському мовознавстві“, *Проблеми слов'янознавства*, 51, Львів, 159–166.
19. Kos'mina = Косьміна В. Ю. (2021) „Оволодіння іноземними студентами нормами лексичної сполучуваності української мови“, *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі, Міжпредметні зв'язки*, 38, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 124–135.
20. Куґак, Огуґ, Науменко = Кияк Т. Р., Огуґ О. Д., А. М. Науменко (2006) *Теорія і практика перекладу*, Нова Книга, Вінниця.
21. Куґак, Науменко, Огуґ = Кияк Т. Р., Науменко А. М., О. Д. Огуґ (2008) *Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник*, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», Київ.
22. Lewis, Kristian (2002) „Rječnik hrvatskih i slavenskih lažnih prijatelja“, *Filologija*, 1–6, 38–39.
23. Lewis, Kristian (2008) „Dva aspekta neodređenosti pojma lažni prijatelji“, *Slavistika dnes: vlivy a kontexty*, ur. Marek Příhoda i Hana Vaňková, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Červený Kostelec: Pavel Mervart, Praha, 173–189.
24. Lewis, Kristian (2016) *Lažni prijatelji: s Rječnikom hrvatsko-ruskih lažnih prijatelja*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
25. Medved Krajnović, Marta (2010) *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*, Leykam international d.o.o., Zagreb.

26. Medved Krajnović, Marta (2011) „(Psiho)lingvistički pristup nastavi stranih jezika nekoć i danas“, *Strani jezici*, 40, 4, Zagreb, 285–300.
27. Meara, Filip (2009) *Connected words: Word associations and second language vocabulary acquisition*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
28. Mihaljević Djigunović, Jelena (1998) *Uloga afektivnih faktora u učenju stranih jezika*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
29. Nicholls, Diane (2002) „Friend or Foe? False Friends and the Language Learner“, *MED Magazine*, 3, URL: <http://macmillandictionaries.com/MED-Magazine/December2002/03-language-interference-false-friends.htm> (pristupljeno 26.4.2021).
30. Petrović, Elvira (1997) *Teorija nastave stranih jezika*, Pedagoški fakultet, Osijek.
31. Popović, Milenko, Rajisa Trostinska (1989) „O međujezičnoj hrvatskosrpsko-ukrajinskoj homonimiji“, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 24, Zagreb, 71–80.
32. Popović, Milenko, Rajisa Trostinska (2017) „Фонологічні, морфонологічні та морфологічні явища в українській і хорватській мовах – контрастивно“, *Život mora biti djelo duha*. Zbornik posvećen prof. dr. sc. Dubravki Sesar, ur. Zrinka Kovačević i Ivana Vidović Bolt, Zagreb, 263–275.
33. Popović, Milenko, Rajisa Trostinska (2009) „Još o međujezičnoj homonimiji hrvatsko-ruskoj i hrvatsko-ukrajinskoj“, *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I*, ur. Dubravka Sesar, Zagreb, 97–111.
34. Popović, Milenko, Rajisa Trostinska (2020) *Hrvatski – istočnoslavenski poredbeno*, FF press, Zagreb.
35. Požgaj Hadži, Vesna, Tatjana Balažić Bulc (2012) „Hrvatski i slovenski: prikaz proučavanja međusobnih odnosa“, *Izazovi kontrastivne lingvistike*, ur. Vesna Požgaj Hadži i sur., Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 15–23.
36. Prebeg-Vilke, Mirjana (1991) *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*, Školska knjiga, Zagreb.
37. Ringbom, Hakan (1987) *The role of the first language in foreign language learning*, Multilingual Matters, Clevedon, Philadelphia.
38. Samardžija, Marko (1998) *Hrvatski jezik 4: udžbenik za 4. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb.
39. Selinker, Larry, Susan M. Gass (1994) *Second language acquisition an introductory course*, Lawrence Erlbaum Associates, Inc, New Jersey.

40. Simeon, Rikard (1969) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, svezak 1. A–O, Matica hrvatska, Zagreb.
41. Singleton, David (2000) *Language and the Lexicon: An Introduction*, Arnold, a member of the Hodder Headline Group, London.
42. *Slovník ukrajins'koji movy = Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/>
43. Sokolić, Nikolina, Ivana Vidović Bolt (2012) „Pada li Poljaku lišće u listopadu? O hrvatsko-poljskim lažnim prijateljima“, *Croaticum – Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, ur. Marica Čilaš Mikulić, Antonio-Toni Juričić i Sanda Lucija Udier, Zagreb, 15–26.
44. Tafra, Branka (1986) „Razgraničavanje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem)“, *Filologija*, 14, 381–393.
45. Troha, Jasmina, Ana Petravić, Ana Šenjug Krleža (2020) „Multilingual Awareness in L3English and German Class in Primary School“, *Croatian Journal of Education*, 22, 2, Zagreb, 451–485.

SAŽETAK

Tema ovoga rada su lažni prijatelji u učenju i poučavanju ukrajinskog jezika. Svrha i cilj diplomskoga rada jest provjeriti prepoznaju li studenti ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje te koliko su svjesni međujezičnog utjecaja hrvatskog jezika na ovladavanje ukrajinskim jezikom. Međujezična svjesnost hrvatskog i ukrajinskog jezika provjeravala se na uzorku od šesnaest studenata preddiplomskog studija Ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U teorijskom dijelu rada definira se pojam *lažni prijatelji*, prikazuje se tipologija lažnih prijatelja i uzroci njihova nastanka te se razmatraju neke osobitosti ovladavanja ukrajinskim jezikom. Zatim se pojašnjavaju osnovne značajke procesa učenja i usvajanja stranog jezika. Nadalje se definira uloga lažnih prijatelja u učenju stranog jezika, te se opisuje položaj leksika u pretpostavkama kontrastivne analize i analize pogrešaka. Na kraju su navedene poteškoće u ovladavanju lažnim prijateljima i pristupi prilikom učenja i poučavanja lažnih prijatelja u nastavi ukrajinskoga jezika.

U istraživačkom dijelu rada prikazana je obrada podataka istraživanja lažnih prijatelja u učenju ukrajinskoga jezika provedenog sa studentima treće i četvrte godine. Istraživanje je pokazalo kako studenti prepoznaju ukrajinsko-hrvatske lažne prijatelje i da su u određenoj mjeri svjesni srodnosti ukrajinskog i hrvatskog jezika.

Ključne riječi: hrvatski, lažni prijatelji, međujezični utjecaj, učenje i poučavanje ukrajinskog jezika, ukrajinski.

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена проблемі фальшивих друзів перекладача в процесі оволодіння українською мовою як іноземною та в процесі її викладання. Мета роботи – перевірити, чи розпізнають студенти українсько-хорватські несправжні друзі перекладача, а також перевірити, чи усвідомлюють студенти вплив хорватської мови у процесі засвоєння української мови. Міжмовну усвідомленість хорватської і української мов було перевірено на вибірці із шістнадцяти студентів, що навчаються на бакалаврському рівні спеціальності «Українська мова і література» загребського факультету гуманітарних і суспільствознавчих наук.

У теоретичній частині роботи подано визначення терміна *фальшиві друзі перекладача*, висвітлено питання класифікації фальшивих друзів перекладача і причини їх виникнення, а також розглянуто деякі особливості оволодіння українською мовою. У цій частині роботи визначено основні характеристики процесу вивчення та засвоєння іноземної мови, визначено роль фальшивих друзів перекладача у вивченні іноземної мови, а також описано роль лексики в зіставному аналізі й аналізі помилок. Одночасно проілюстровано труднощі, що виникають при засвоєнні фальшивих друзів перекладача, і підходи до їх вивчення і засвоєння в процесі викладання української мови.

У дослідницькій частині дипломної роботи представлено результати обробки даних анкет, що відносяться на дослідження фальшивих друзів перекладача у процесі вивчення мови, проведених серед студентів третього й четвертого курсів. У ході обробки зібраних даних було встановлено, що студенти розпізнають фальшиві друзі перекладача і до певної міри усвідомлюють спорідненість української і хорватської мов.

Ключові слова: хорватська мова, фальшиві друзі перекладача, міжмовний вплив, вивчення та викладання української, українська мова.

SUMMARY

The aim of the paper is to examine recognition of Ukrainian-Croatian false friends among bachelor students of Ukrainian language and literature, and to see whether they are aware of the interference of the Croatian language in Ukrainian language acquisition. The sample in investigating cross-linguistic awareness of Croatian and Ukrainian consisted of sixteen students of Ukrainian language and literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb.

The theoretical part defines the term *false friends*, shows the classification of false friends and describes the cause of their occurrence. Afterwards, the features of Ukrainian language acquisition are explained, as well as the processes in foreign language learning and acquisition. Furthermore, the role of false friends in foreign language learning is defined, and the position of lexis is given in describing the hypotheses of contrastive analysis and error analysis. At the end, the difficulties in the acquisition of false friends, and some approaches of learning and teaching false friends in the Ukrainian language are given.

The study presents the results of data analysis in examining false friends in learning Ukrainian by third and fourth year bachelor students of Ukrainian language and literature. The results have shown that students are aware of Ukrainian-Croatian false friends, and they are to a certain extent aware of the similarity between Croatian and Ukrainian.

Keywords: Croatian, false friends, cross-linguistic influence, learning and teaching Ukrainian, Ukrainian

ŽIVOTOPIS

Ana Rašić rođena je 17. svibnja 1997. godine u Slavonskome Brodu. Osnovnu školu je završila 2012. godine u Slavonskome Brodu, nakon čega je pohađala Ekonomsko-birotehničku školu. Sveučilišni preddiplomski studij Ukrajinskog jezika i književnosti i Indologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisala je 2016. godine, a 2020. godine upisuje nastavnički smjer ukrajinskog jezika i književnosti i diplomski studij indologije. U rujnu 2021. godine završava studij indologije diplomskim radom pod naslovom *Indijski epovi Rāmāyaṇa i Mahābhārata kao vjersko uporište – s osvrtom na paralele s pričama iz Biblije*.